

Jacek ANDRZEJOWSKI **Cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich w Opinogórze**

ABRAMOWICZ, A. 1967 *Wiek archeologii. Problemy polskiej archeologii dziewiętnastowiecznej*, Wrocław.

ABRAMOWICZ, A. 1991 *Historia archeologii polskiej. XIX i XX wiek*, Łódź.

AJEWSKI, K.A. 2001 O losach zbiorów artystycznych Biblioteki i Muzeum Ordynacji Krasieńskich w Warszawie w 70. rocznicę otwarcia, „*Muzealnictwo*” 43, 27–45.

AJEWSKI, K.A. 2004 Kolekcjonerstwo Konstantego Świdzińskiego. Z dziejów Biblioteki Ordynacji Krasieńskich, „*Rocznik Biblioteki Narodowej*” 36, 21–78.

AJEWSKI, K.A. 2006 Warszawskie kolekcjonerstwo militariów historycznych okresu zaborów. Cz. I. Zbrojownie i zbiory, „*Muzealnictwo*” 47, 27–47.

AJEWSKI, K.A. 2007 Warszawskie kolekcjonerstwo militariów historycznych okresu zaborów. Cz. II. Funkcjonowanie w świadomości społecznej, „*Muzealnictwo*” 48, 61–67.

AJEWSKI, K.A. 2016a Salon literacki generała Wincentego Krasieńskiego, [w:] R.F. Kochanowicz, T. Skoczek (red.), *Wincenty Krasieński. Życie społeczno-kulturalne Warszawy i Królestwa Polskiego*, Warszawa–Opinogóra, 57–74.

AJEWSKI, K.A. 2016b s.v. Świdziński Konstanty (1793–1855), [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 51/1, Warszawa–Kraków, 284–287.

ANDRZEJOWSKI, J. 1989 Zagadnienie kontynuacji cmentarzysk we wschodniej strefie kultury przeworskiej, [w:] J. Gurba, A. Kokowski (red.), *Kultura wielbarska w młodszym okresie rzymskim (materiały z konferencji)*, t. 2, Lublin, 103–125.

ANDRZEJOWSKI, J. 2001 Przemiany osadnicze i kulturowe na wschodnim Mazowszu i południowym Podlasiu u schyłku starożytności, [w:] B. Bryńczak, P. Urbańczyk (red.), *Najstarsze dzieje Podlasia w świetle źródeł archeologicznych*, Siedlce, 95–136.

ANDRZEJOWSKI, J. 2006 Kołożąb, stanowisko 3. Cmentarzysko kultury przeworskiej i kultury wielbarskiej na Mazowszu Płockim, Warszawa (mps w Dziale Epoki Żelaza Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie).

ANDRZEJOWSKI, J. 2007 Pod wodzą Filimera, czyli osadnicy wielbarscy na Mazowszu i Podlasiu, [w:] M. Fudziński, H. Paner (red.), *Nowe materiały i interpretacje. Stan dyskusji na temat kultury wielbarskiej*, Gdańsk, 229–258.

ANDRZEJOWSKI, J. 2009 Nekropola w Modle a późna faza kultury przeworskiej na północnym Mazowszu, Warszawa (mps pracy doktorskiej w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego).

ANDRZEJOWSKI, J., ŻÓRAWKA, A. 2002 Cmentarzysko kultury wielbarskiej na stan. 1 w Nadkolu, woj. mazowieckie, [w:] J. Andrzejowski (red.), *Varia Barbarica Zenoni Woźniak ab amicis dicata*, Monumenta Archaeologica Barbarica, Series Gemina 1, Warszawa–Lublin, 9–80.

ANTONIEWICZ, W. 1946 s.v. Demetrykiewicz Włodzimierz Józef (1859–1937), [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 5, Kraków (1939–1946), 102–103.

BALKE, B. 1971 Żeńskie (?) cmentarzysko z okresu późnorzymskiego w miejscowości Kłoczew, pow. Ryki, „*Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne*” 1, 317–362.

- BANASIEWICZ, P. 2007 Zbiory Franciszka Tarczyńskiego w Muzeum Diecezjalnym w Płocku (część wczesnośredniowieczna), „Rocznik Mazowiecki” 19, 53–68.
- BAK-KOCZARSKA, C. 1973 s.v. Łepkowski Józef Aleksander (1826–1894), [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. 18, Kraków, 339–343.
- BEDNAREK, A. 2016 Druga wystawa starożytności i zabytków sztuki w Krakowie (1872–1873), „Krzysztofor. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa” 34, 73–86.
- BELÂVEC, V. 2006 Papârèdnâ vyniki vyučènnâ gruntovaga mogil’nika vel’barskaj kul’tury Pâtrovičy (Belaâ Gara), „Gistaryčna-arhealagičny zbornik” 22, 79–101.
- BELÂVEC, V. 2007 [V.G. Belevéc] K izučeniû pamâtnikov vel’barskoj kul’tury v Belarusi, [w:] M. Fudziński, H. Paner (red.), Nowe materiały i interpretacje. Stan dyskusji na temat kultury wielbarskiej, Gdańsk, 293–345.
- BEYER, K. 1859 Album fotograficzne wystawy starożytności i Zabytków sztuki urządzonéj przez c.k. Towarzystwo Naukowe w Krakowie 1858 i 1859 r. / wykonane w Zakładzie Karola Beyera (Ulica Krakowskie Przedmieście No 389), Warszawa.
- BIERNACKI, A. 1972 Aleksander Przewdziecki (1814–1871). Życiorys uczonego mecenasa, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 17/2, 243–264.
- BIERNACKI, A. 1986a s.v. Przewdziecki Aleksander Narcyz Karol (1814–1871), [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. 29/1, Wrocław, 45–51.
- BIERNACKI, A. 1986b s.v. Przewdziecki Konstanty (1814–1871), [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. 29/1, Wrocław, 58–60.
- BIERNACKI, A. 2005 Aleksander Przewdziecki (1814–1871). Życiorys uczonego i mecenasa, Biblioteka Tradycji 36, Kraków.
- BLOMBERGOWA, M.M. 2006 Aleksandra Przewdzieckiego zainteresowania starożytnicze oraz badania archeologiczne w Ojcowie w XIX wieku, [w:] J. Lech, J. Partyka (red.), Jura Ojcowska w pradziejach i w początkach państwa polskiego, Ojców, 85–108.
- BOKINIEC, E. 2008 Kultura oksywska na ziemi chełmińskiej w świetle materiałów sepulkralnych, Toruń.
- BRAL, M. 2016 Związki Wincentego Krasińskiego z kościołami na terenie północnego Mazowsza (Opinogóra, Pałuki, Krasne, Ciechanów), [w:] R.F. Kochanowicz, T. Skoczek (red.), Wincenty Krasiński. Życie społeczno-kulturalne Warszawy i Królestwa Polskiego, Warszawa–Opinogóra, 169–179.
- CEGŁOWSKI, S. et alii [CEGŁOWSKI, S., DEMKOWICZ, K., JANIĄK, R., KORDALA, T., ŁUCZAK, P., PUDŁO, P.] 2010 Skarby z ziemi wydobyte, Płock.
- CHLEBOWSKI, B. 1886 [Br. Chl.] s.v. Opinogóra, [w:] Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. 7, Warszawa, 554.
- CHOCHOROWSKI, J. 2015 150 years of prehistoric archaeology at the Jagiellonian University, „Recherches Archéologiques” NS 7, 7–35.
- CHWALBA, A. 2016 Mecenasi i dary dla Uniwersytetu Jagiellońskiego od XIX wieku do czasów współczesnych, http://documentslide.com_a-chwalba-mecenasi-i-dary-dla-universytetu-jagiellonskiego-od-xix-wieku.pdf (dostęp: 29.01.2017).

- CIEŚLIŃSKI, A. 2010 Kulturelle Veränderungen und Besiedlungsabläufe im Gebiet der Wielbark-Kultur an Łyna, Pasłęka und oberer Drwęca, Berliner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte, Neue Folge 17, Berlin.
- CZERNICKI, G. 1858 Wystawa archeologiczna krakowska, [w:] „Kalendarz Powszechny” Juliusza Wildta na rok 1859, Kraków, 127–142.
- DACHTERA, T. 1997 Konstancy Świdziński i jego zbiory. Przyczynek do historii Biblioteki Ordynacji Krasieńskich, „Biblioteka” 1(10), 17–24.
- DĄBROWSKI, J. 1997 Epoka brązu w północno-wschodniej Polsce, Białystok.
- ESTREICHER, K. 1870 Bibliografia polska. Część I: Stolecie XIX, Kraków.
- GAŁCZYŃSKA, C.Z. 1964 Historia zbioru zabytków archeologicznych w Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego, „Meander” 19, 452–463.
- GAŁCZYŃSKA, C.Z. 2013 Pierwsze sarkofagi egipskie w Polsce. Z historii zbiorów zabytków antycznych, „Materiały Archeologiczne” 39, 241–253.
- GEDL, M. 1971 Kierunek archeologii Polski w Uniwersytecie Jagiellońskim przed 1945 rokiem, „Światowit” 32, 187–197.
- GEDŁOWA, B., ESSEN, R., SZYBOWICZ, B. 1989 Katalog archeologicznych zbiorów pozamuzealnych, z. 2: Kolekcja Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, Warszawa.
- GLOGER, Z. 1889 Wystawa sztuki starożytnej i nowożytnej w Warszawie, „Kłosy. Czasopismo Ilustrowane Tygodniowe” 49, nr 1276, 373–374.
- GLOGER, Z. 1901 Aleksander hr. Przezdziecki. * 1814 † 1871, [w:] M. Chełmońska (wyd.), Album biograficzne zasłużonych Polaków i Polek wieku XIX, t. 1, Warszawa, 370–374.
- GÓRCZYK, W.J. 2014 Kościół i kaplica grobowa Krasieńskich w Opinogórze, „Studia Mazowieckie” 9(23)/1, 103–111.
- GRZYBOWSKI, M.M. 2014 Materiały do dziejów Opinogóry. Na podstawie archiwaliów diecezjalnych płockich z lat 1820–1885, Płock.
- HAISIG, M. 1952 Bolesław Podczaszyński. Sfragistyk i archeolog, Biblioteka Archeologiczna 3, Wrocław.
- JASKANIS, J. 1996 Cecele. Ein Gräberfeld der Wielbark-Kultur in Ostpolen, Monumenta Archaeologica Barbarica 2, Kraków.
- JASTRZĘBOWSKI, Sz. 1899 Bibliografia archeologii przeddziejowej polskiej, „Światowit” 1, 177–195.
- KACZANOWSKI, P. 1995 Klasyfikacja grotów broni drzewcowej kultury przeworskiej z okresu rzymskiego, Klasyfikacje Zabytków Archeologicznych 1, Kraków.
- KARASIEWICZ, A. 2014 Dzieje Opinogóry i ordynacji opinogórskiej do 1909 roku, „Studia Mazowieckie” 9(23)/3, 89–108.
- KEMPISTY, A. 1968 Późnorzymski cmentarz w Sarnakach, pow. Łosice, „Światowit” 29, 141–164.
- KOHN, A. 1877 Das archäologische Cabinet der Jagiellonischen Universität in Krakau, „Zeitschrift für Ethnologie” 9, 151–155.

- KOKOWSKI, A. 1991 Lubelszczyzna w młodszyim okresie przedrzymskim i w okresie rzymskim, *Lubelskie Materiały Archeologiczne* 4, Lublin.
- KOLENDO, J. 1994 Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Opinogórze, woj. ciechanowskie w świetle materiałów archiwalnych Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk, „Światowit” 38, 1991, 189–197.
- KOLENDO, J. 1998 Świat antyczny i Barbarzyńcy. Teksty, zabytki, refl eksja nad przeszłością, t. 1 (red. A. Bursche, R. Chowaniec, W. Nowakowski), Instytut Archeologii, Uniwersytet Warszawski, Seria Podręczników 1, Warszawa.
- KOSTRZEWSKI, J. 1919 Die ostgermanische Kultur der Spätlatènezeit, *Mannus-Bibliothek* 18–19, Leipzig–Würzburg.
- KOSTRZEWSKI, J. 1970 Z mego życia. Pamiętnik, Wrocław.
- KOŚKA, M. 2002 Uczony, kolekcjoner i wydawca – hrabia Aleksander Przezdziecki, „starożytnik” warszawski epoki międzypowstaniowej, „Miscellanea Historico-Archivistica” 14, 61–70.
- KOWALCZYK, J. 1981 Starożytnicy warszawscy połowy XIX w. i ich rola w popularyzacji zabytków ojczystych, [w:] J. Maternicki (red.), *Edukacja historyczna społeczeństwa polskiego w XIX w.*, Warszawa, 157–202.
- KOWALEWSKI, T. 1908 Spis inwentarza przedmiotów archeologicznych i pamiątek historycznych Franciszka Tarczyńskiego, oddanych rejentalnie w 1900 roku ks. Tomaszowi Kowalewskiemu, kanonikowi katedry płockiej i przez tegoż ofiarowanych Muzeum Diecezjalnemu w Płocku, Płock.
- KRAUSHAR, A. 1902 Towarzystwo Warszawskie Przyjaciół Nauk 1800–1832. Monografia historyczna osnuta na źródłach archiwalnych. Księga III: Czasy Królestwa Kongresowego. Czterolecie pierwsze. 1816–1820, Kraków–Warszawa.
- KRAUSHAR, A. 1904 Towarzystwo Warszawskie Przyjaciół Nauk 1800–1832. Monografia historyczna osnuta na źródłach archiwalnych. Księga III: Czasy Królestwa Kongresowego. Czterolecie drugie. 1820–1824, Kraków–Warszawa.
- KRAUSHAR, A. 1906 Towarzystwo Warszawskie Przyjaciół Nauk 1800–1832. Monografia historyczna osnuta na źródłach archiwalnych. Księga IV: Czasy polistopadowe. Epilog. 1831–1836, Kraków–Warszawa.
- Kronika...1887 Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego od r. 1864. do r. 1887. i obraz jego stanu dzisiejszego wraz z rzeczą o rektorach od czasów najdawniejszych, Kraków.
- KRZYŻANOWSKI, S. 1873 Spis prywatnych zbieraczy z wyszczególnieniem ich zbiorów i kierunku, w jakim przedewszystkiem swoim studiom się oddają, „Rocznik dla Archeologów, Numizmatyków i Bibliografów Polskich” 2 (1870), 207–237.
- KUHARENKO, Ū.V. 1980 Mogil’nik Brest-Trišin, Moskva.
- ŁEPKOWSKI, J. 1872 [J. Ł.] Wspomnienie o Alexandre hr. Przezdzieckim (* 1814 roku 29 Lipca † 1871 roku 26 Grudnia.), Kraków.
- ŁEPKOWSKI, J. 1876 [J. Ł.] Bolesław Podczaszyński. (Wspomnienie pośmiertne), „Czas” 267 (22.11.1876), 1–2.

- ŁEPKOWSKI, K. 1887 Aleksander hr. Przewdziecki. (Ur. 1814 † 1871 r.), „Biblioteka Warszawska” 1887/II, 167–191, 387–403.
- ŁĘGA, W. 1938 Cmentarzysko lateńsko-rzymskie z Chełmna, Prace Prehistoryczne Pomorskie 1, Toruń.
- MACIUK, M. 2015 Wznosząc gmach narodowej wiedzy: 200. rocznica powołania Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, Kraków.
- MADYDA-LEGUTKO, R. 2011 Studia nad zróżnicowaniem metalowych części pasów w kulturze przeworskiej. Okucia końca pasa, Kraków.
- MARTYNOWSKI, F.K. 1881 Wystawa sztuki i starożytności w Warszawie, część I, „Przegląd Bibliograficzno-Archeologiczny. Dwutygodnik ilustrowany poświęcony bibliografii, archeologii, numizmatyce, heraldyce, historii, sztukom pięknym i literaturze” 2, 1–12.
- MĘKARSKI, S. 1926 O genezie „Biblioteki Warszawskiej” i jej charakterze w latach 1841–1863, „Pamiętnik Literacki” 22 i 23 (1925/26), 484–498.
- MICHALSKI, J. 1953 Z dziejów Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Warszawa.
- OSTROWSKI, J.A. 1997 Józef Aleksander Łepkowski (1826–1894), „Opuscula Musealia” 8, 9–20.
- OSTROWSKI, J.A. 2007 Profesor Józef Łepkowski (1826–1894) – twórca uniwersyteckiego Gabinetu Archeologicznego, [w:] J. Śliwa (red.), Egipt, Grecja, Italia... Zabytki starożytne z dawnej kolekcji Gabinetu Archeologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 43–48.
- PASIECZNY, R. 1996 Opinogórskie świątynie, „Mazowsze” 8 (2/96), 101–106.
- PODCZASZYŃSKI, B. 1856 (red.) Katalog Wystawy Starożytności i Przedmiotów Sztuki 1856 urządzonéj w pałacu JW. hr. Augustostwa Potockich w Warszawie na Krakowskim-Przedmieściu, na korzyść Domu Schronienia Opieki Najświętszej Maryi Panny, Warszawa.
- PODCZASZYŃSKI, B. 1857 Przegląd historyczny starożytności krajowych z powodu wystawy urządzonéj w Warszawie w r. 1856 w pałacu JW. Hr. Aug. Potockich, Warszawa.
- POLANOWSKA, J. 1995 Historiografia sztuki polskiej w latach 1832–1863 na ziemiach centralnych i wschodnich dawnej Rzeczypospolitej. F. M. Sobieszczański, J. I. Kraszewski, E. Rastawiecki, A. Przewdziecki, Studia z Historii Sztuki 49, Warszawa.
- PRZEZDZIECKI, R. 2003 Aleksander Przewdziecki. Historyk literat z XIX w., Toruń.
- ROSZKOWSKA-SYKAŁOWA, W. 1974 Athenaeum Józefa Ignacego Kraszewskiego 1841–1851. Zarys dziejów i bibliografia zawartości, Wrocław.
- ROSZKOWSKA-SYKAŁOWA, W. 1994 Athenaeum, [w:] J. Bachórz, A. Kowalczykowa, Słownik literatury polskiej XIX wieku, Wrocław, 48–50.
- ROŻEK, M. 1982 s.v. Podczaszyński Bolesław Paweł, [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. 27/1, Wrocław, 74–76.
- SADOWSKI, J.N. 1873 Wystawa Starożytności w Krakowie, „Przegląd Polski” 7/3, 271–290.
- SCHINDLER, R. 1940 Die Besiedlungsgeschichte der Goten und Gepiden im unteren Weichselraum auf Grund der Tongefässe, Quellschriften zur ostdeutschen Vor- und Frühgeschichte 6, Leipzig.

- SCHNAYDROWA, B. 1978 Z dziejów krakowskiej Wystawy Starożytności, „Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie” 23 (1977), 131–151.
- 1979 Związki Józefa Łepkowskiego z „Biblioteką Warszawską”, „Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie” 24 (1978/1979), 65–87.
- SIEMIENSKI, L. 1858 Przegląd wystawy starożytności i zabytków sztuki urządzonej w Krakowie przez Komisję delegowaną z oddziału archeologii i sztuk pięknych w c. k. Tow. Nauk. krakowskim, Kraków.
- ŠIGIN, V.V. 2011 Tajnyj sysk generala de Vitta, Moskva.
- SKARBEK, F. 1878 Pamiętniki Fryderyka hrabiego Skarbka, Poznań.
- SKĄPSKA-ŚWIĘCICKA, I. 1970 Początki wystaw artystycznych w Krakowie, „Rocznik Krakowski” 41, 29–56.
- Słownik geograficzny... 1882 Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. 3, Warszawa.
- SOBIESZCZAŃSKI, F.M. 1876 Bolesław Podczaszyński, „Tygodnik Ilustrowany” nr 47 (895) z 1876 roku, 321–322; Bolesław Podczaszyński (dokończenie), tamże, nr 48 (896) z 1876 roku, 347–350.
- STASZIC, S. 1820 Zgajenie Posiedzenia publicznego Towarzystwa Królewsko-Warszawskiego Przyjaciół Nauk w dniu 3cim Maja 1819 przez Stanisława Staszica, Radcę Stanu, Prezesa tegoż Towarzystwa, „Roczniki Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk” 13, 132–146.
- STASZIC, S. 1823 Zgajenie Posiedzenia publicznego Towarzystwa Królewsko-Warszawskiego Przyjaciół Nauk dnia 25 Listopada 1822, przez Stanisława Staszica, Radcę Stanu, Prezesa tegoż Towarzystwa, „Roczniki Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk” 16, 209–218.
- STĄPOREK, M. 2007 Z problematyki kontaktów między Pomorzem a Skandynawią na przełomie er (I wiek p.n.e. – I wiek n.e.), [w:] M. Fudziński, H. Paner (red.), Nowe materiały i interpretacje. Stan dyskusji na temat kultury wielbarskiej, Gdańsk, 199–209.
- STRASZEWSKA, M. 1959 Czasopisma literackie w Królestwie Polskim w latach 1832–1848. Część druga (1840–1848), Studia Historycznoliterackie 23, Wrocław.
- STRZYŻEWSKA, Z. 1998 Konfiskaty zbiorów Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk po powstaniu listopadowym, „Zeszyty Staszicowskie” 1, 131–179.
- STRZYŻEWSKA, Z. 2000a Konfiskaty warszawskich zbiorów publicznych po powstaniu listopadowym. Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego i Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Materiały i dokumenty z archiwów rosyjskich, Warszawa.
- STRZYŻEWSKA, Z. 2000b Z historii konfiskat zbiorów WTPN po Powstaniu Listopadowym, „Zeszyty Staszicowskie” 2, 167–198.
- SZELA, A. 2013 Okres wpływów rzymskich w dorzeczu środkowej Wkry, część I–III, Warszawa (mps pracy doktorskiej w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego).
- SZYDŁOWSKI, J. 1959 Badania na Ostrej Górcie w Kalinowie, pow. Strzelce Opolskie, „Silesia Antiqua” 1, 155–195.
- TCHÓRZEWSKA-KABATA, H. 2010 Pod znakiem światła. Biblioteka Ordynacji Krasińskich 1844–1944, Warszawa.

TCHÓRZEWSKA-KABATA, H. 2014 Ordynaci na Opinogórze, Pułtusk–Opinogóra.

TEMPELMANN-MAŃCZYŃSKA, M. 1985 Die Perlen der römischen Kaiserzeit und der frühen Phase der Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum, Römisch-germanische Forschungen 43, Mainz am Rhein.

WICHROWSKI, Z. 2000 Badania ratownicze na cmentarzysku kultury przeworskiej w Kraśniku-Piaskach, stan. 2, woj. lubelskie, Archeologia Polski Środkowowschodniej 5, Lublin.

WOŁĄGIEWICZ, R. 1993 Ceramika kultury wielbarskiej między Bałtykiem a Morzem Czarnym, Szczecin.

WOŹNY, M. 2010 Włodzimierz Demetrykiewicz (1859–1937) – pierwszy prehistoryk z Krakowa, „Materiały Archeologiczne” 38, 175–192.

WOŹNY, M. 2018 Jak powstawała pierwsza Krakowska Wystawa Starożytności i Zabytków Sztuki (1858/9) / How the first Kraków Exhibition of Antiquities and Art Objects was created (1858/9), [w:] J. Górski (red.), Od kolekcjonerstwa do muzealnictwa. 160-lecie pierwszej wystawy w Muzeum Archeologicznym w Krakowie. Wystawa czasowa / From Collecting to Museology. 160th Anniversary of the First Exhibition in the Archaeological Museum in Kraków. Temporary Exhibition, Kraków, 27–39.

WÓJCICKI, K.W. 1872 Aleksander Przewdziecki. (Ur. 1814, † 1871), „Biblioteka Warszawska” 1872/II.4, 60–78. <https://doi.org/10.1002/asna.18710780105>

WYCZÓŁKOWSKI, D. 1996 Wincentego Krasińskiego spotkania z archeologią, „Mazowsze” 8(2/96), 67–68. <https://doi.org/10.1097/00000446-199609000-00056>

ZIEMIŃSKA-ODOJOWA, W. 1999 Niedanowo. Ein Gräberfeld der Przeworsk- und Wielbark-Kultur in Nordmasowien, Monumenta Archaeologica Barbarica 8, Kraków.

ŻÓRAWSKA, A., ANDRZEJOWSKI, J. 2004 Unikatowe naczynko z cmentarzyska wielbarskiego w Brokowie, pow. Kwidzyn, [w:] P. Łuczkiwicz et alii (red.), Europa Barbarica. Čwierć wieku archeologii w Masłomęczu, Monumenta Studia Gothica 4, Lublin, 477–487.

Marcin BIBORSKI, Jarosław BODZEK Moneta Ptolemeusza III (246–221 przed Chr.) ze zbiorów rodziny Kossaków

BIBORSKI, M., KOLENDO, J. 2010 Die Buchstabenstempelabdrücke auf römischen Schwertern, „Archeologia” 109, 2008, 17–52.

BIBORSKI, M., KOLENDO, J. 2014 Inschriften an inkrustierten römischen Schwertern von Øvre Stabu und Egge (Norwegen), [w:] R. Madyda-Legutko, J. Rodzińska-Nowak (red.), Honoratissimum assensus genus est armis laudare. Studia dedykowane Profesorowi Piotrowi Kaczanowskiemu z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin, Kraków, 47–54.

BOUYON, B., DEPEYROT, G., DESNIER, J.-L. 2000 Systèmes et technologie des monnaies de bronze (4e s. avant J.-C. – 3e s. après J.-C.), Collection Moneta 19, Wetteren.

FAUCHER, T. 2013 Frapper monnaie. La fabrication des monnaies de bronze à Alexandrie sous les Ptolémées, Alexandrie.

- FAUCHER, T., DESBORDES, CH. 2013 EH 196 and 227. Les trésors monétaires de la partie nord-ouest du temenos de Mout à Tanis (Tanis 2007a et 2007b), [w:] T. Faucher, A. Meadows, C.C. Lorber (red.), *Egyptian Hoards*, t. 1: The Ptolemies, Caire, 236–242.
- GUEY, J. 1966 Un rapport de M. Picon sur les grandes bronzes lagides à la cavité centrale, „Bulletin de la Société française de numismatique” 1966, 104.
- GUEY, J., PICON, M. 1968 Quelques remarques sur la fabrication des grandes bronzes lagides à cavité centrale, „Bulletin de la Société française de numismatique” 1968, 240–241.
- KOLENDO, J. 1995 Medalion cesarza Galliena z okolic Chocimia w zbiorach Gabinetu Numizmatycznego w Berlinie, „Wiadomości Numizmatyczne” 38/1–2, 1994, 57–63.
<https://doi.org/10.2307/4449919>
- KOLENDO, J. 2000 Antyk w Lyceum Hosianum w Braniewie i zgromadzone tam zbiory zabytków archeologicznych oraz epigraficznych, [w:] J. Kolendo, W. Nowakowski (red.), *Antiquitates Prussiae. Studia z archeologii dawnych ziem pruskich*, Warszawa, 45–66.
- KOLENDO, J. 2001 Jeszcze o kolekcjach archeologicznych i wykopaliskowych księcia Stanisława Poniatowskiego, „Archeologia” 52, 77–90.
- KOLENDO, J. 2002 Kolekcje numizmatyczne rodziny Lelewelów, „Wiadomości Numizmatyczne” 45, 2001, 45–60.
- KOLENDO, J. 2003 Trzy kolekcje numizmatyczne na Uniwersytecie Warszawskim, [w:] *Ars et educatio. Kultura artystyczna Uniwersytetu Warszawskiego*, Warszawa, 431–444.
- KOLENDO, J. 2009 Czy polski podróżnik został oszukany? Portret cesarski z wyspy Pantalleria w Starym Otwocku, [w:] B. Kaim et alii (red.), *Blisko i daleko. Księga jubileuszowa Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego*, Warszawa, 257–260.
- KOSSAK, S. 1995 *Opowiadania o ziołach i zwierzętach: zgodnie z naturą swojego gatunku*, Warszawa.
- KOSSAK, S. 1998 *Wilk – zabójca zwierząt gospodarskich?*, Warszawa.
- KOSSAK, S. 2001 *Saga Puszczy Białowieskiej*, Warszawa.
- LORBER, C.C. 2000 Large Ptolemaic bronzes in third-century Egyptian hoards, „*American Journal of Numismatics*” Second Series 12, 67–92.
- LORBER, C.C. 2005 Development of Ptolemaic bronze coinage in Egypt, [w:] F. Dyrat, O. Picard (red.), *L’exception égyptienne? Production et échanges monétaires en Egypte hellénistique et romaine*, *Études Alexandrines* 10, Caire, 135–157.
- LORBER, C.C. 2012 The coinage of the Ptolemies, [w:] W.E. Metcalf (red.), *The Oxford Handbook of Greek and Roman Coinage*, Oxford, 211–234.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195305746.013.0013>
- LORBER, C.C. 2018 *Coins of the Ptolemaic Empire. Part 1. Ptolemy I through Ptolemy IV*, t. 2: Bronze, New York.
- MØRKHOLM, O. 1991 *Early Hellenistic Coinage. From the Accession of Alexander to the Peace of Apamea (336–188 B.C.)*, Cambridge.
- OLSZAŃSKI, K. 1968–1969 s.v. Kossak Jerzy (1955), [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 14, Kraków, 243–244.

- OLSZAŃSKI, K. 1976 Wojciech Kossak, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- OLSZAŃSKI, K. 1988 Juliusz Kossak, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź.
- OLSZAŃSKI, K. 1994 Niepospolity ród Kossaków, Kraków.
- RYSZKIEWICZ, A. 1968–1969 s.v. Kossak, Juliusz Fortunat, [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. 14, Kraków, 244–246.
- SVORONOS, J.N. 1904–1908 Ta Nomismata tou Kratous ton Ptolemaion, Ateny.
- TRYBOWSKI, I. 1968–1969 s.v. Kossak, Wojciech Horacy (1856–1942), [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. 14, Kraków, 248–251.
- ULLRICH, D. 1985 Zur Chemie und Mineralogie von Korrosionserscheinungen an Bronzen, [w:] H. Born (red.), Archäologische Bronzen. Antike Kunst. Moderne Technik, Berlin, 96–103.
- WOLF, D. 2013 A metrological survey of Ptolemaic bronze coins, „American Journal of Numismatics” Second Series 25, 49–118.
- WRANGLÉN, G. 1985 Podstawy korozji i ochrony metali, Warszawa.

Aleksander BURSCHE, Marek F. JAGODZIŃSKI   **Unikatowy aureus Faustyny II z legendą mater castrorum z miejscowości Stygajny na Warmii**

- ANDERSEN, H.Ch.H. 2003 New investigations in Ejsbøl bog, [w:] L. Jørgensen, B. Storgaard, L. Thomsen (red.), The Spoils of Victory. The North in the Shadow of the Roman Empire, Copenhagen, 246–255.
- ANDERSSON, K. 1995 Romartida guldsmede i Norden III. Övriga smycken, teknisk analys och verstadsgupper, Aun 21, Uppsala.
- BEMMANN, J. 2006 Zur Münz- und Münzerstanzbeigabe in Gräbern der Römischen Kaiserzeit und Völkerwanderungszeit des mittellund nord-westeuropäischen Barbaricums, „Studien zur Sachsenforschung” 15, 1–62.
- BEMMANN, J. 2014 Mitteldeutschland und das Gallische Sonderreich 260–274: Eine Liebgewonnene These auf dem Prüfstand, „Kölner Jahrbuch” 47, 179–213.
- BERGER, F. 1992 Untersuchungen zu römerzeitlichen Münzfunden in Nordwestdeutschland, Studien zu Fundmünzen der Antike 9, Berlin.
- BERGER, F. 2008 Die Römischen Fundmünzen in Niedersachsen und Westfalen. Kontext und Funktionen, [w:] A. Bursche, R. Ciołek, R. Wolters (red.), Roman Coins outside the Empire. Ways and Phases, Contexts and Functions. Proceedings of the ESF/SCH Exploratory Workshop, Radziwiłł Palace, Nieborów (Poland), 3–6 September 2005, Collection Moneta 82, Wetteren, 105–111.
- BIRLEY, A. 1993 Marcus Aurelius. A Biography, London.
- BITNER-WRÓBLEWSKA, A., WRÓBLEWSKI, W. 2015 Aestii Tacyta. Kim naprawdę byli?, „Barbaricum” 11, 65–78.
- BJERG, L.M.H. 2007 Romerske denarfund fra jyske jernalderboplads. En arkæologisk kulegravning, Aarhus.

BLAND, R. 1996 The development of gold and silver coin denominations, A.D. 193–253, [w:] C.E. King, D. Wigg (red.), *Coin Finds and Coin Use in the Roman World. The Thirteenth Oxford Symposium on Coinage and Monetary History*, 25–27.3.1993, A NATO Advanced Research Workshop, Berlin, 63–100.

BLAND, R. 2013 What happened to gold coinage in the 3rd c. A.D.?, „*Journal of Roman Archaeology*” 26, 263–280. <https://doi.org/10.1017/S1047759413000159>

BLAND, R., LORIOT, X. 2010 Roman and Early Byzantine Gold Coins found in Britain and Ireland with an Appendix of New Finds from Gaul, *Royal Numismatic Society, Special Publication 46*, London.

BOATWRIGHT, M.T. 2003 Faustina the Younger, „*Mater Castrorum*”, [w:] R. Frei-Stolba, A. Bielman, O. Bianchi (red.), *Les femmes antiques entres sphère privée et sphère publique*, Bern, 249–268.

BURSCHE, A. 1980 Nieznana moneta Konstancjusza Chlorusa, „*Wiadomości Numizmatyczne*” 24, 2–3.

BURSCHE, A. 1994 Die Markomannenkriege und der Zufluß römischer Münzen in das Barbaricum, [w:] H. Friesinger, J. Tejral, A. Stuppner 1994, 471–485.

BURSCHE, A. 1996a Later Roman-Barbarian Contacts in Central Europe. Numismatic Evidence, *Studien zu Fundmünzen der Antike 11*, Berlin.

BURSCHE, A. 1996b Najstarsze rzymskie medaliony z Barbaricum, [w:] A. Kokowski (red.), *Studia Gothica I. In memoriam Ryszard Wołagiewicz*, Lublin, 85–100.

BURSCHE, A. 1998a Unikalny medalion Licyniusza I z północnej Małopolski, [w:] J. Kolendo, J. Andrzejowski, A. Bursche (red.), *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski, t. 1, Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum – Polska, Suplement 1*, Warszawa, 147–154.

BURSCHE, A. 1998b Złote medaliony rzymskie w Barbaricum. Symbolika prestiżu i władzy społeczeństw barbarzyńskich u schyłku starożytności, „*Światowit*”, *Supplement Series A: Antiquity 2*, Warszawa.

BURSCHE, A. 2000 Roman gold medallions in Barbaricum. Symbols of power and prestige of Germanic elite in Late Antiquity, [w:] B. Kluge, R. Weisser (red.), *Proceedings of 12th International Numismatic Congress in Berlin*, Berlin, 28–45.

BURSCHE, A. 2002 Nieznany medalion cesarza Waleriana, [w:] B. Paszkiewicz (red.), *Moneta Mediaevalis. Studia numizmatyczne i historyczne ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Suchodolskiemu w 65. rocznicę urodzin*, Warszawa, 357–366.

BURSCHE, A. 2003 The Victoria Sarmatica of AD 340, [w:] C. von Carnap-Bornheim (red.), *Kontakt – Kooperation – Konflikt. Germanen und Sarmaten zwischen dem 1. und dem 4. Jahrh. n. Chr.*, Neumünster, 407–413.

BURSCHE, A. 2004 Dalsze monety ze skarbu w Liwie, powiat Węgrów. Trzeciowieczne denary na terenach Barbaricum, [w:] W. Kaczanowicz (red.), *Studia z dziejów antyku. Pamięci Profesora Andrzeja Kunisza*, Katowice, 192–205.

BURSCHE, A. 2008 Functions of Roman coins in Barbaricum of Later Antiquity. An anthropological essay, [w:] A. Bursche, R. Ciołek, R. Wolters (red.), *Roman Coins outside the Empire. Ways and Phases, Contexts and Functions. Proceedings of the ESF/SCH Exploratory Workshop, Radziwiłł Palace, Nieborów (Poland), 3–6 September 2005, Collection Moneta 82*, Wetteren, 395–416.

- BURSCHE, A. 2009 The unique gold Roman numismates from the collection of the National Museum of Ukrainian History in Kiev, „Polish Numismatic News” 2009, 85–104.
- BURSCHE, A. 2011 Illerup Ådal 14: Die Münzen, Århus.
- BURSCHE, A. 2013 The battle of Abrittus, the Imperial treasury and aurei in Barbaricum, „The Numismatic Chronicle” 173, 151–171.
- BURSCHE, A. 2016 [A. Бурше], Битва при Абрите, императорская казна и ауреусы в Барбарикуме, „Oium” 5, 127–140.
- BURSCHE, A., NIEZABITOWSKA-WIŚNIEWSKA, B. 2018 Two antique gold coins from Ulów in Roztocze, [w:] B. Niezabitowska-Wiśniewska et alii (red.), *Studia Barbarica*, t. 2, Lublin, 248–267.
- BURSCHE, A., WIĘCEK, T. 2010 Roman gold coins and medallions, pierced or looped, from the collections of the National Museum of Ukrainian History in Kyïv, „Wiadomości Numizmatyczne” 64, 193–224.
- BUTCHER, K., PONTING, M. 2014 *The Metallurgy of Roman Silver Coinage. From the Reform of Nero to the Reform of Trajan*, Cambridge. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139225274>
- CALABRIA, P. 1989 La leggenda “mater castrorum” sulla monetazione imperiale, „Miscelanea Graeca e Romana” 14, 228–233.
- CALLATAÏ, F. DE, HEESCH, J. VAN 1999 *Greek and Roman Coins from the du Chastel Collection. Coin Cabinet of the Royal Library of Belgium*, London.
- CALLU, J.-P. 1969 La politique monétaire des empereurs romain de 238 à 311, *Bibliothèque des Ecoles Françaises d’Athènes et de Rome* 214, Paris.
- CALLU, J.-P. 1991 La perforation de l’or romain, [w:] H.Ch. Noeske, H. Schubert (red.), *Die Münze. Bild – Botschaft – Bedeutung. Festschrift für Maria R.-Alföldi*, Frankfurt am Main, 99–121.
- CALLU, J.-P., LORIOT, X. 1990 *L’or monnayé*, t. 2: La dispersion des aurei en Gaule romaine sous l’Empire, *Cahiers Ernest Babelon* 3, Juanles-Pins.
- CHOMENTOWSKA, B., MICHALSKI, J. 1992 Ciepłalny zespół z cmentarzyska z okresu wpływów rzymskich w Zawadzie, woj. tarnobrzесьkie, „Wiadomości Archeologiczne” 52/1, 1991–1992, 99–110.
- CIEŚLIŃSKI, A. 2008 Die spätrömische Kaiserzeit und die frühe Völkerwanderungszeit an der Passarge/Pasłęka, [w:] B. Niezabitowska-Wiśniewska et alii (red.), *The Turbulent Epoch. New Materials from the Late Roman Period and the Migration Period*, *Monumenta Studia Gothica* 5, Lublin, 113–131.
- CIEŚLIŃSKI, A. 2009 Kultura wielbarska nad Łyną, Pasłęką i górną Drwęcą, „Pruthenia” 4, 87–115.
- CIEŚLIŃSKI, A. 2010 Kulturelle Veränderungen und Besiedlungsabläufe im Gebiet der Wielbark-Kultur an Łyna, Pasłęka und oberer Drwęca, *Berliner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte*, Neue Folge 17, Berlin.
- CIEŚLIŃSKI, A. 2014 Kopce kultury wielbarskiej z Mazowsza i Podlasia a tzw. typ rostołcki – próba nowego spojrzenia na związki cmentarzysk kurhanowych z północnej i wschodniej Polski, „Wiadomości Archeologiczne” 65, 45–93.
- CIEŚLIŃSKI, A. 2017 A cultural and ethnic border during the Roman and Early Migrations Period in North-East Poland, [w:] S. Semple, C. Orsini, S. Mui (red.), *Life on the Edge: Social, Religious and*

Political Frontiers in Early Medieval Europe, *Neue Studien zur Sachsenforschung* 6, Wendeburg, 211–224.

CIEŚLIŃSKI, A., RAU, A. 2017 Ermland und Oberland in der späten römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im Licht neuer Erwerbungen des Museums für Ermland und Masuren in Olsztyn, [w:] J. Andrzejowski et alii (red.), *Orbis Barbarorum. Studia ad Archaeologiam Germanorum et Baltorum temporibus Imperii Romani pertinata Adalberto Nowakowski dedicata, Monumenta Archaeologica Barbarica – Series Gemina* 6, Warszawa–Schleswig, 327–341.

CIOŁEK, R. 2007 Die Fundmünzen der römischen Zeit in Polen, *Moneta* 67, Wetteren.

DAHMEN, K. 2014 Der Schatzfund von Klein Tromp in Ostpreußen (heute Trąbki Małe, Polen). Fundbeschreibung und -geschichte, „*Jahrbuch der Berliner Museen*” 56, 75–90.

DEGLER, A. 2015 Aureus of Postumus with owner’s graffito (Gounthios), [w:] M.C. Caltabiano (red.), *Proceedings of XV International Numismatic Congress: Taormina 2015*, t. 2, 723–726.

DOBAT, A.S. 2008 Werkzeuge aus kaiserzeitlichen Heeresausstattungsopfern. Mit besonderer Berücksichtigung der Fundplätze Illerup Ådal und Vimose, Århus.

DUNCAN-JONES, R.P. 1994 *Money and Government in the Roman Empire*, Cambridge.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511552632>

DYMOWSKI, A. 2007 Skarby monet rzymskich odkryte w ostatnim czasie na terenie Jury Krakowsko-Częstochowskiej, „*Wiadomości Numizmatyczne*” 51, 54–78.

DYMOWSKI, A. 2011 Znaleziska monet rzymskich z terenu Polski rejestrowane w pierwszych latach XXI wieku. Aspekty źródłoznawcze, Zielona Góra.

DYMOWSKI, A., MYZGIN, K. 2014 Inflow and redistribution of Roman Imperial denarii in the area of Przeworsk, Wielbark and Chernyakhiv cultures and in the Baltic islands in the light of chronological structure of coin hoards, „*Notae Numismaticae – Zapiski Numizmatyczne*” 9, 48–56.

DYMOWSKI, A., SOBIERAJ, J. 2009 Monety rzymskie w zbiorach Działu Archeologii Muzeum Warmii i Mazur, „*Rocznik Olsztyński*” 17, 383–401.

EBERT, M. 1923 Neuerwerbungen des Prussia-Museums, „*Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia*” 24, 1909–1922, 149–172.

ERDRICH, M. 2001 Rom und die Barbaren. Das Verhältnis zwischen dem Imperium Romanum und den germanischen Stämmen vor seiner Nordwestgrenze vor der späten Republik bis zum Gallischen Sonderreich, *Römisch-Germanische Forschungen* 58, Mainz.

FRIESINGER, H., TEJRAL, J., STUPPNER, A. (red.) 1994 *Markomannenkrige. Ursachen und Wirkungen*, Brno 1994.

FRÖHLICH, S. (red.) 2000 *Gold für die Ewigkeit – Das Germanische Fürstengrab von Gommern*, Begleitband zur Sonderausstellung im Landesmuseum für Vorgeschichte Halle (Saale), Halle.

GILLES, K.-J. 2013 Der römische Goldmünzenschatz aus der Feldstraße in Trier, *Trierer Zeitschrift*, Beiheft 34, Trier.

GODŁOWSKI, K. 1972 Fromborski skarb z okresu wędrówek ludów, „*Komentarze Fromborskie*” 4, 57–69.

GODŁOWSKI, K. 1981 Okres wędrówek ludów na Pomorzu, „*Pomorania Antiqua*” 10, 65–129.

- GRICOURT, D., HOLLARD, D., BLET-LEMARQUAND, M. 2014 Donativa, thésaurisation et corpus monétaire: à propos d'aurei lyonnais inédits (275–281) du trésor de Fontaine-la-Gaillarde, „Revue Numismatique” 171, 195–219. <https://doi.org/10.3406/numi.2014.3246>
- HILBERG, V. 2009 Masurische Bügelfibeln. Studien zu den Fernbeziehungen der völkerwanderungszeitlichen Brandgräberfelder von Daumen und Kellaren, Schriften des Archäologischen Landesmuseums Schleswig 9, Neumünster.
- HORSNÆS, H.W. 2010 Crossing Boundaries. An Analysis of Roman Coins in Danish Contexts, t. 1: Finds from Sealand, Funen and Jutland, Publications of the National Museum, Studies in Archaeology and History 18, Copenhagen.
- KACZANOWSKI, P., MARGOS, U. 2002 Tabvla Imperii Romani, M34 – Kraków, Kraków.
- KING, C.E. 1993 The role of gold in the later third century A.D., „Rivista Italiana di Numismatica e Scienze Affini” 95, 439–451.
- KONDRACKI, J. 1981 Geografia fizyczna Polski, Warszawa.
- KORTHAUER, C. 1997 En ældre romertidsgrav med guldmønt fra Jylland, „KUML. Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab” 1995–1996, 113–134.
- KULAKOV, V.I. 2014 Zespół dwóch złotych naszyjników/pierścieni z Młoteczna (Hammersdorf) i grzywny typu R300 w krajach nadbałtyckich, „Pruthenia” 9, 45–63.
- LASER, R. (red.) 2003a Fundmünzen der römischen Zeit in Deutschland, Abteilung 10: Sachsen – Anhalt, Mainz.
- LASER, R. (red.) 2003b Fundmünzen der römischen Zeit in Deutschland, Abteilung 13: Thüringen, Mainz.
- LEVICK, B. 2014 Faustina I and II: Imperial Women of the Golden Age, Oxford. <https://doi.org/10.1093/acprof:osobl/9780195379419.001.0001>
- LORiot, X. 2003 Réflexions sur l'usage et les usagers de la monnaie d'or sous l'Empire romain, „Revue numismatique” 159, 57–74. <https://doi.org/10.3406/numi.2003.2504>
- LUCCHELLI, T. 1998 La moneta nei rapporti tra Roma e l'Europa barbarica: aspetti e problemi, Pubblicazioni della Facoltà di Lettere e Filosofia dell'Università degli Studi di Milano 179, Firenze.
- MYZGIN, K.V. [МЫЗГИН, К.В.] 2015 О времени появления ушек на золотых римских монетах в Барбарикуме, „Stratum plus” 6, 131–140.
- MYZGIN, K.V. [МЫЗГИН, К.В.] 2016a Новые находки ауреусов Гордиана III, Филиппа Араба и Траяна Деция на территории Украины, „Oium” 5, 141–145.
- MYZGIN, K.V. [МЫЗГИН, К.В.] 2016b О находках ауреусов Галлиена на территории Украины, „Стародавнє Причорномор'я” 11, 371–379.
- MYZGIN, K.V. [МЫЗГИН, К.В.] 2017 О хронологии поступления золотых римских монет на территорию Юго-Восточного Барбарикума, [w:] Е. Захаров (red.), Нумизматические чтения Отдела нумизматики Государственного исторического музея 2017 года, Москва, 35–40.
- MYZGIN, K.V., FILATOV, D.A. [МЫЗГИН, К.В., ФИЛАТОВ, Д.А.] 2018 Находки ауреусов узурпаторов III века на территории Украины, „Стародавнє Причорномор'я” 12, 360–368.

ØRSNES, M. 1988 Ejsbøl I. Waffenopferfunde des 4.–5. Jahrh. nach Chr., Nordiske Fortidsminder, Seria B 11, København.

PEISER, F.E. 1919 Der Goldfund von Hammersdorf, „Mannus” 10, 92–96.

PEISER, F.E., KEMKE, H. 1914 Der Depotfund von Frauenburg, „Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia” 23/1, 58–79.

PRIWITZER, S. 2008 Faustina minor – Ehefrau eines Idealkaisers und Mutter eines Tyrannen. Quellenkritische Untersuchungen zum dynastischen Potential, zur Darstellung und zu Handlungsspielräumen von Kaiserfrauen im Prinzipat, Tübinger Althistorische Studien 6, Bonn.

RAU, A. 2013 Where did the late empire end? Hacksilber and coins in continental and northern Barbaricum, [w:] F. Hunter, K. Painter (red.), Late Roman Silver: The Traprain Treasure in Context, Edinburgh, 339–357.

REVERA, Ū. [РЕВЕРА, Ю.] 2012 Фрагмент ауреуса Нерона я пам’ятки иу Львівській області, „Наукові студії. Історико-краєзнавчий музей м. Вінники” 5, 245–251.

RUSIN, K. 2001a Kurhany w Grochach Starych – cmentarzysko elity plemiennej sprzed 1700 lat, „Z Otchłani Wieków” 56, 48–54.

RUSIN, K. 2001b Groby i ich tajemnice. Wystawa Działu Archeologii Muzeum Podlaskiego w Białymstoku, Muzeum Podlaskie: Białystok, grudzień 2001 – marzec 2002, Białystok.

SCHULZ, W. 1933 Das Fürstengrab und das Grabfeld von Hassleben, Römisch-Germanische Forschungen 7, Berlin–Leipzig.

SPEIDEL, M.A. 2012 Faustina — mater castrorum. Ein Beitrag zur Religionsgeschichte, „Tyche, Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik” 27, 127–152.

<https://doi.org/10.15661/tyche.2012.027.07>

THIRON, M. 1967 Favstina avgusta, mater castrorum: un aureus inédit, „Schweizer Münzblätter” 13–17, 1963–1967, 41–49.

WALENTA, K. 2007 „Mały księżę” z Ostrowitego w gminie Chojnice, „Łódzkie Sprawozdania Archeologiczne” 10, 2006–2007, 101–120.

WALLINGER, E. 1990 Die Frauen in der Historia Augusta, Wien.

WOLTERS, R. 1999 Nummi Signati. Untersuchungen zur römischen Münzprägungen und Geldwirtschaft, Vestigia. Beiträge zur alten Geschichte 49, München.

ZAPOLSKA, A. 2014 The coins from the goldsmith hoard of Frombork reconsidered, „Notae Numismaticae – Zapiski Numizmatyczne” 9, 95–116.

Roksana CHOWANIEC **Barbarzyńcy na Sycylii. O wandalskich i ostrogockich wyprawach na wyspę**

JORDANES, O pochodzeniu i czynach Gotów, [w:] Kasjodor i Jordanes. Historia gocka czyli scytyjska Europa, tłum. E. Zwolski, Lublin 1984.

PROKOPIUSZ z Cezarei, Historia wojen, t. 1: Wojny z Persami i Wandalami, tłum. D. Brodka, Kraków 2013.

WIKTOR z Wity, Dzieje prześladowania Kościoła w Afryce przez Wandalów, [w:] Pisma Ojców Kościoła w polskim tłumaczeniu, t. 14, tłum. J. Czuj, Poznań 2005 (reprint).

Katarzyna CZARNECKA **Co przechowywano w zamkniętej kasetce?**

ALLASON-JONES, L., BISHOP, M.C. 1988 Excavations at Roman Corbridge. The Hoard, London.

ARWILL-NORDBLADH, E. 1990 Nyckelsymbolik i järnålderns kvinnogravar, „Fornvännen” 85, 255–260.

BELÂVEC, V. [БЕЛЯВЕЦ, В.] 2006 Папярэднія вынікі вывучэння грунтовага могільніка вельбарскай культуры Пятровічы (Белая Гара), „Гістарычна-Археалагічны Зборнік” 22, 79–101.

BELÂVEC, V. 2009 Die römischen Importe des südlichen Weissrussland. Eine Untersuchung vor dem Hintergrund der kulturellen Entwicklungen des 1.–4. Jahrhunderts, „Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums” 56, 159–186.

BIBORSKI, M., KACZANOWSKI, P. 2001 Neue römische Importe aus dem Gebiet Polens. Pyxidi aus Lędyczek, Kr. Piła, [w:] J. Kolendo, A. Bursche (red.), Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski, t. 2, Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum – Polska. Suplement 1, Warszawa, 69–88.

BLAŽEK, J. 1995 Die jung- und spätkaiserzeitlichen Skelettgräber in Nordwestböhmen, „Arbeits- und Forschungsberichte Sächsischen Bodendenkmalpflege” 37, 139–161.

BÖHME-SCHÖNBERGER, A. 1997 Kleidung und Schmuck in Rom und den Provinzen, Schriften des Limesmuseums Aalen 50, Stuttgart.

BORRILL, H. 1981 Casket burials, [w:] C. Partridge, Skeleton Green. A Late Iron Age and Romano-British Site, London, 304–321.

BUSCHHAUSEN, H. 1971 Die spätrömischen Metallschreine und frühchristlichen Reliquiare, t. 1: Katalog, Wiener Byzantinische Studien 9, Wien.

COOL, H.E.M. 2004 The Roman Cemetery at Brougham, Cumbria. Excavations 1966–67, Britannia Monograph Series 21, London.

DOMAŃSKI, G. 1969 Wyniki badań zespołu osadniczego z okresu późnolateńskiego i wpływów rzymskich w okolicy wsi Luboszyce, pow. Lubsko, „Sprawozdania Archeologiczne” 21, 115–122.

DOPPELFELD, O. 1960 Das fränkische Frauengrab unter dem Chor des Kölner Domes, „Germania” 38, 89–113.

ENGELS, CH. 2012 Das merowingische Gräberfeld Eppstein, Stadt Frankenthal (Pfalz), Internationale Archäologie 121, Rahden (Westphalen).

EVISON, V.I. 1987 Dover: The Buckland Anglo-Saxon Cemetery, Archaeological Report 3, London.

FEUGÈRE, M. 2006 Capsae – boîtes à livres, „Bayerische Vorgeschichtsblätter” 71, 233–242.

FLÜGEL, C., SCHMIDTS, T., ZIEGAUS, B. 2000 Katalog, [w:] L. Wamser (red.), Die Römer zwischen Alpen und Nordmeer. Zivilisatorisches Erbe einer europäischen Militärmacht, Mainz, 311–441.

- FREMERSDORF, F. 1942 Zwei wichtige Frankengräber aus Köln, „IPEK. Jahrbuch für prähistorische & ethnographische Kunst“ 15–16, 1941–1942, 124–139.
- GÁSPÁR, D. 1971 Római ládikák felhasználása, „Folia Archaeologica“ 22, 53–69.
- GÁSPÁR, D. 1986 Römische Kästchen in Pannonien, t. 1–2, Antaeus. Mitteilungen des Archäologischen Instituts der Ungarischen Akademie der Wissenschaften 15, Budapest.
- GREMLER, W. 1888 Der II und III Fund von Sackrau, Breslau.
- HERGET, M. 2006 Das fränkische Gräberfeld von Rödingen, Kr. Düren, Marburger Studien zur Vor- und Frühgeschichte 22, Marburg.
- HRAPUNOV, I.N. [ХРАПУНОВ, И.Н.] 2002 Могильник Дружное (III–IV вв.н.э.) = The Cemetery of Droozhnoye (3rd–4th centuries), Monumenta Studia Gothica 2, Lublin.
- JANICKA-KRZYWDA, U., CEKLARZ, K. 2014 Czary góralskie. Magia Podatrza i Beskidów Zachodnich, Zakopane.
- JIVKOVA, L. 1974 Le tombeau de Kazanlak, Recklinghausen.
- JØRGENSEN, E., VANG PETERSEN, P. 2003 Nydam Bog – new finds and observations, [w:] E. Jørgensen, B. Storgaard, L. Gebauer Thomsen (red.), Spoils of Victory. The North in the Shadow of the Roman Empire, Copenhagen, 258–285.
- KANWISZEROWA, M., WALENTA, K. 1985 Grób książy nr 1 z Leśna na Pomorzu Wschodnim. Obserwacje i ustalenia w dziedzinie archeologii i konserwacji zabytków, „Prace i Materiały Muzeum Archeologiczno-Etnograficznego w Łodzi – Seria Archeologiczna“ 29, 1982, 101–128.
- KNÖCHLEIN, R. 1997 Zur Frühgeschichte von Aspisheim, Lkr. Mainz-Bingen, „Mainzer Archäologische Zeitschrift“ 4, 187–226.
- KOCH, U. 1990 Das fränkische Gräberfeld von Klepsau in Hohenlohe Kreis, Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg 38, Stuttgart.
- KOSTRZEWSKI, B. 1954 Cmentarzysko z okresu późnolateńskiego i rzymskiego w Domaradzicach, pow. Rawicz, „Fontes Archaeologici Posnanienses“ 4, 153–274.
- KRAMARKOWA, I. 1990 Groby książęce z III/IV w. n.e. we Wrocławiu-Zakrzowie. W stulecie odkryć, „Silesia Antiqua“ 32, 61–174.
- MARTIN-KILCHER, S. 1976 Das römische Gräberfeld von Corroux im Berner Jura, Basler Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte 2, Derendingen.
- MÜLLER, S. 1911 Juellinge Fundet og den Romerske Periode, Nordiske Fortidsminder 2/1, Kjøbenhavn.
- NATUNIEWICZ-SEKUŁA, M., OKULICZ-KOZARYN, J. 2011 Weklice. A Cemetery of the Wielbark Culture on the Eastern Margin of Vistula Delta (Excavations 1984–2004), Monumenta Archaeologica Barbarica 17, Warszawa.
- PESCHECK, CH. 1978 Die Germanischen Bodenfunde der römischen Kaiserzeit in Mainfranken, Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 27, München.
- PIRLING, R., SIEPEN, M. 2003 Das römisch-fränkische Gräberfeld von Krefeld-Gellep 1989–2000, Stuttgart.

- RADNÓTI, A. 1957 Intercisa II, *Archaeologia Hungarica* 36, Budapest.
- RĂDULESCU, A., COMAN, E., STAVRU, C. 1973 Un sarcofago di eta romana scoperto nella necropoli tumulare di Callatis (Mangalia), „Pontica” 6, 247–265.
- RAU, A. 2010 Nydam Mose, t. 2: Die personengebundene Gegenstände. Grabungen 1989–1999. Listen, Katalog, Literatur, Konkordanz, Tafeln, Pläne, Jysk Arkæologisk Selskab Skrifter 72, Mosegård.
- RIHA, E. 2001 Kästchen, Truhen, Tische – Möbelteile aus Augusta Raurica, Augst.
- SCHMAUDER, M., WILLER, F. 2004 Römische Kästchenbeschläge aus Buntmetall in Römisch-Germanischen Museum Köln, „Kölner Jahrbuch” 37, 137–221.
- SCHOPPA, H. 1953 Ein fränkisches Holzkästchen aus Weilbach, „Germania” 31, 44–50.
- SCHULZ, W. 1933 Das Fürstengrab und das Grabfeld von Hassleben, *Römisch-Germanische Forschungen* 7, Berlin–Leipzig.
- SCHUSTER, J. 2010 Der Kasten (Schlüssel, Riegel, Abdeckbleche, Holzreste), [w:] M. Becker (red.), *Das Fürstengrab von Gommern, Ldkr. Jerichower Land, Veröffentlichungen des Landesamtes für Denkmalpflege und Archäologie Sachsen-Anhalt – Landesmuseum für Vorgeschichte* 63/1, Halle (Saale), 121–151.
- SKORUPKA, T. 2001 Kowalewko 12. Cmentarzysko birytualne ludności kultury wielbarskiej (od połowy I w. n.e. do początku III w. n.e.), *Archeologiczne badania ratownicze wzdłuż trasy gazociągu tranzytowego 2. Wielkopolska, część 3*, Poznań.
- SOKOLSKIJ, N.I. [СОКОЛЬСКИЙ, Н.И.] 1971 Деревообрабатывающее ремесло в античных государствах Северного Причерноморья, Москва.
- STOLZ, Y. 2008 Eine kaiserliche Insignie? Der Juwelenkragen aus dem sog. Schatzfund von Assiût, „*Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz*” 53, 2006, 521–603.
- SZYDŁOWSKI, J., KUBICZEK, T. 1960 Kilka uwag na temat konstrukcji i działania zamków skrzyń z okresu wpływów rzymskich, „*Archeologia Polski*” 5, 245–255.
- TIMPEL, W. 1996 Jung gestorben – prächtig beerdigt, „*Archäologie in Deutschland*” 3, 55.
- WILBERS-ROST, S. 2008 Archäologische Forschungen zur Varusschlacht – Die Befunde auf dem „Oberesch” in Kalkriese und neue Interpretationsansätze, [w:] M. Zelle (red.), *Terra incognita? Die nördlichen Mittelgebirge im Spannungsfeld römischer und germanischer Politik um Christi Geburt*, Mainz, 191–202.
- WITTEYER, M. 1996 Alte und neue Funde der Römerzeit aus Bad Kreuznach-Planig, „*Mainzer Archäologische Zeitschrift*” 3, 57–103.
- WITTEYER, M., FASOLD, P. 1995 Des Lichtes beraubt. Totenehrung in der römischen Gräberstrasse von Mainz-Weisenau, Mainz.

Bartosz KONTNY **O łodziach u Swionów**

- ÅKERLUND, H. 1963 Nydamskeppen. En studie i tidig skandinavisk skeppsbyggnadskonst, Göteborg.
- ANDERSEN, H. 1951 Det femte store mosefund. Våbenfundet i Illerup Ådal, „*Kuml*” 1951, 9–22.

- ANDERSEN, H. 1956 Afsked med ådalen, „Kuml” 1956, 7–22. <https://doi.org/10.2307/3564921>
- BEHM-BLANCKE, B. 2002 Heiligtümer der Germanen und ihrer Vorgänger in Thüringen. Die Kultstätte Oberdorla. Forschungen zum alteuropäischen Religions- und Kultwesen, t. 2: Katalog der Heiligtümer und Funde, Weimarer Monographien zur Ur- und Frühgeschichte 38, Stuttgart.
- BIBORSKI, M., ILKJÆR, J. 2006 Illerup Ådal, t. 11: Die Schwerter. Textband, Jutland Archaeological Society Publications 25/11, Aarhus.
- BOCKIUS, R. 2013 Zur kultur- und technikgeschichtlichen Stellung der Schiffsfunde aus dem Nydam-Moor, [w:] A. Rau (red.), Nydam Mose 4: Die Schiffe. Beiträge zu Form, Technik und Historie, Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter 72/4, Aarhus, 215–299.
- BRÖGGER, A.W., SHETELIG, H. 1953 The Viking Ships, Their Ancestry and Evolution, Oslo.
- BRUCE-MITFORD, R. 1975 The Sutton Hoo Ship Burial, t. 1: Excavations, Background, the Ship, Dating and Inventory, London.
- CHRISTENSEN, A.E. 1996 Proto-Viking, Viking and Norse craft, [w:] A.E. Christensen (red.), The Earliest Ships. The Evolution of Boats into Ships, London, 2–88.
- CRUMLIN-PEDERSEN, O. 1987 Häfen und Schifffahrt in der Römischen Kaiserzeit sowie in der Völkerwanderungs- und Merowingerzeit Dänemarks, „Frühmittelalterliche Studien” 21, 101–123. <https://doi.org/10.1515/9783110242195.101>
- CRUMLIN-PEDERSEN, O. 1991 Bådgrave og gravbåde på Slusegård, [w:] Slusegårdgravpladsen, t. 3, Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter 14/3, Århus, 93–266.
- CRUMLIN-PEDERSEN, O. 1995 Boat-burials at Slusegaard and the interpretation of the boat-grave custom, [w:] O. Crumlin-Pedersen, C.M. Thye (red.), Ship as a Symbol in Prehistoric and Medieval Scandinavia. Papers from an International Research Seminar at the Danish National Museum, Copenhagen, 5th–7th May 1994, Publications from The National Museum Studies in Archaeology & History 1, Copenhagen, 87–100.
- CRUMLIN-PEDERSEN, O. 1997a Large and small warships of the North, [w:] A. Nørgård-Jørgensen, B.L. Clausen (red.), Military Aspects of Scandinavian Society in a European Perspective. AD 1–1300, Publications from The National Museum Studies in Archaeology & History 2, Copenhagen, 184–194.
- CRUMLIN-PEDERSEN, O. 1997b Viking Age Ships and Shipbuilding in Hedeby/Haithabu and Schleswig, Roskilde.
- CRUMLIN-PEDERSEN, O. 2003a Initial analysis and reconstruction of the boat, [w:] O. Crumlin-Pedersen, A. Trakadas (red.), Hjortspring. A Pre-Roman Iron-Age Warship in Context, Ships and Boats of the North 5, Roskilde, 23–36.
- CRUMLIN-PEDERSEN, O. 2003b The Hjortspring boat in a ship-archaeological context, [w:] O. Crumlin-Pedersen, A. Trakadas (red.), Hjortspring. A Pre-Roman Iron-Age Warship in Context, Ships and Boats of the North 5, Roskilde, 209–233.
- CRUMLIN-PEDERSEN, O. 2010 Archaeology and the Sea in Scandinavia and Britain. A Personal Account, Maritime Culture of the North 3, Roskilde.
- CYNKAŁOWSKI, A. 1961 Materiały do pradziejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego, Warszawa.
- ENGELHARDT, C. 1863 Thorsbjerg Mosefund, Kjöbenhavn.

ENGELHARDT, C. 1865 Nydam Mosefund 1859–1863, Kjöbenhavn.

ENGELHARDT, C. 1869 Vimose Fundet, Kjöbenhavn.

FORS, Y., BJÖRDAL, CH.G. 2013 Well-preserved shipwrecks in the Baltic Sea from a natural science perspective, [w:] J. Adams, J. Rönnby (red.), *Interpreting Shipwrecks. Maritime Archaeological Approaches*, Södertörn Academic Studies 56 / Southampton Archaeology Monographs New Series 4, Southampton, 36–45.

GIFFORD, E., GIFFORD, J. 1995 The sailing characteristics of Saxon ships as derived from half-scale working models with special reference to the Sutton Hoo ship, „The International Journal of Nautical Archaeology” 24/2, 121–131. <https://doi.org/10.1111/j.1095-9270.1995.tb00721.x>

GODŁOWSKI, K. 1985 Der römische Handel in die Germania libera aufgrund der archäologischen Quellen, [w:] K. Düwel, H. Jankuhn, H. Siems, D. Timpe (red.), *Untersuchungen zu Handel und Verkehr der vor- und frühgeschichtlichen Zeit in Mittel- und Nordeuropa*, t. 1, *Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen. Phil.-Hist. Klasse* 142, Göttingen, 337–366.

GØTHCHE, M. 2013 Die Rumpfform des großen Eichenholzschiffes Nydam B, [w:] A. Rau (red.), *Nydam Mose 4: Die Schiffe. Beiträge zu Form, Technik und Historie*, *Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter* 72/4, Aarhus, 147–213.

GRANE, T. 2003 Roman sources for the geography and ethnography of Germania, [w:] L. Jørgensen, B. Storgaard, L.G. Thomsen (red.), *The Spoils of Victory. The North in the Shadow of the Roman Empire*, Copenhagen, 126–147.

GSCHWANTLER, K. 1999 Die Anhänger der Kette und ihre Deutung, [w:] W. Seipel (red.), *Barbarenschmuck und Römergold. Der Schatz von Szilágysomlyó*, Milano–Wien, 63–79.

HAUPT, N., FENGER, N.P. 2003 The paddles, [w:] O. Crumlin-Pedersen, A. Trakadas (red.), *Hjortspring. A Pre-Roman Iron-Age Warship in Context, Ships and Boats of the North* 5, Roskilde, 119–133.

HOCKER, F.M., FENGER, N.P., VALBJØRN, K.V. 2003 Documentation and calculation of boat characteristics, [w:] O. Crumlin-Pedersen, A. Trakadas (red.), *Hjortspring. A Pre-Roman Iron-Age Warship in Context, Ships and Boats of the North* 5, Roskilde, 84–102.

ILKJÆR, J. 1993 Illerup Ådal, t. 3: Die Gürtel. Bestandteile und Zubehör. Textband, *Jutland Archaeological Society Publications* 25/3, Aarhus.

INDRUSZEWSKI, G. 2005 From Iron Age to Middle Age: the archaeological evidence of ships and boats of the Baltic Sea, „*Questiones Medii Aevi Novae*” 10, 11–52.

INDRUSZEWSKI, G. 2009 The origin of the clinker hull construction, [w:] R. Bockius (red.), *Between the Seas. Transfer and Exchange in Nautical Technology. Proceedings of the Eleventh International Symposium on Boat and Ship Archaeology*. Mainz

INDRUSZEWSKI, G. 2006 ISBSA 11, RGZM – Tagungen 3, Mainz, 409–420.

JOHNSTONE, P. 1988 *The Sea-craft of Prehistory*, London–New York.

KACZANOWSKI, P. 1994 Aus den Forschungen an der territorialen Differenzierung des Zustroms römischer Waffenimporte im Barbaricum, [w:] C. von Carnap-Bornheim (red.), *Beiträge zu römischer und barbarischer Bewaffnung in der ersten vier nachchristlichen Jahrhunderten*, Lublin–Marburg, 207–222.

- KASPRZYCKA, M. 1999 Tło paleogeograficzne osadnictwa Żuław Elbląskich w pierwszym tysiącleciu naszej ery, *Adalbertus 5*, Warszawa.
- KAUL, F. 1998 *Ships on Bronzes. A Study in Bronze Age Religion and Iconography*, Copenhagen.
- KAUL, F. 2003 Hjortspring boat and ship iconography of the Bronze Age and early pre-Roman Iron Age, [w:] O. Crumlin-Pedersen, A. Trakadas (red.), *Hjortspring. A Pre-Roman Iron-Age Warship in Context, Ships and Boats of the North 5*, Roskilde, 187–207.
- KOLENDO, J. 1998 Zróżnicowanie ludów Germanii w świetle analizy dzieła Tacyty, [w:] A. Bursche, R. Chowaniec, W. Nowakowski (red.), *Świat antyczny i barbarzyńcy. Teksty, zabytki, refleksja nad przeszłością*, Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego Seria Podręczników 1, Warszawa, 57–63.
- KOLENDO, J. 2008 Wstęp i komentarz, [w:] P. Cornelius Tacitus. *Germania*. Publiusz Korneliusz Tacyt. *Germania*, tłum. T. Płóciennik, *Fontes Historiae Antiquae 10*, Poznań, 9–57, 105–205.
- KOLENDO, J., PŁÓCIENNIK, T. 2015 *Vistula amne discreta. Greckie i łacińskie źródła do najdawniejszych dziejów ziem Polski*, Warszawa.
- KONTNY, B. 2003 Z motyką na Słońce? Możliwości odzwierciedlenia instytucji drużyny w materiale archeologicznym, [w:] A. Bursche, R. Ciołek (red.), *Antyk i barbarzyńcy. Księga dedykowana Profesorowi Jerzemu Kolendo*, Warszawa, 253–267.
- KONTNY, B. 2008 *Breves gladii et rotunda scuta. Remarks on the Goths' weapons on the margin of Tacitus' text*, [w:] K. Карнап-Борнхайм, В. Новаковский, А. Симоненко (red.), *Germania-Sarmatia. Древности центральной и восточной Европы эпохи римского влияния и переселения народов*, Калининград, 180–209.
- KONTNY, B. 2012 Trade, salt and amber. The formation of Late Migration Period elites in the 'Baltic-culti' area of northern Poland (the Elbląg group), [w:] A. Bliujienė (red.), *People at the Crossroads of Space and Time (Footmarks of Societies in Ancient Europe)*, *Archaeologia Baltica 17*, Klaipeda, 60–76. <https://doi.org/10.15181/ab.v17i0.52>
- KONTNY, B. 2015 Was Tacitus right? On the existence of hitting weapons of organic materials amongst the Balt tribes, [w:] S. Wefers, M. Karwowski, J. Fries-Knoblach, P. Trebsche, P.C. Ram (red.), *Waffen, Gewalt, Krieg. Beiträge zur Internationalen Tagung der AG Eisenzeit und des Institut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego – Rzeszów 19.–22. September*
- KONTNY, B. 2012, *Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas 79*, Langen weissbach, 271–283.
- KONTNY, B. 2017a Brothers-in-arms. Balt warriors and their interregional contacts in the Roman and Migration periods (the case of the Bogaczewo and Sudovian cultures), *„Lietuvos Archeologija” 43*, 11–62.
- KONTNY, B. 2017b Przeworsk culture society and its long-distance contacts AD 1–350, [w:] A. Rzeszotarska-Nowakiewicz (red.), *The Past Societies, t. 4: 500 BC – 500 AD*, Warszawa, 163–216.
- LINDQUIST, S. 1941–1942 *Gotlands Bildsteine, t. 1–2*, Stockholm.
- LITWIN, J. 1992 *Szkutnictwo i żegluga*, [w:] B. Orłowski (red.), *Z dziejów techniki w dawnej Polsce*, Warszawa, 349–378.

LUND HANSEN, U. 1987 Römischer Import im Norden. Warenaustausch zwischen dem Römischen Reich und dem freien Germanien während der Kaiserzeit unter besondere Berücksichtigung Nordeuropas, Nordiske Fortidsminder Serie B 10, København.

MCGRAIL, S. 2001 Boats of the World from the Stone Age to Medieval Times, Oxford.

MÜCKE, R., RAU, A. 2013 Schiffsteile aus der Flensburger Sammlung – Ausgewähltes Altfundmaterial aus dem Nydam-Moor im Archäologischen Landesmuseum Schloss Gottorf, Schleswig, [w:] A. Rau (red.), Nydam Mose 4: Die Schiffe. Beiträge zu Form, Technik und Historie, Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter 72/4, Aarhus, 301–319.

NATUNIEWICZ-SEKUŁA, M., REIN SEEHUSEN, CH. 2010 Baltic connections. Some remarks about studies of boat-graves from Roman Iron Age. Finds from Slusegård and Weklice cemeteries, [w:] U. Lund Hansen, A. Bitner-Wróblewska (red.), Worlds Apart? Contacts across the Baltic Sea in the Iron Age. Network Denmark–Poland 2005–2008, Nordiske Fortidsminder C7, København–Warszawa, 287–313.

NØRGÅRD JØRGENSEN, A. 2014a Kriegsbeuteopfer im Moor von Ejsbøl – Schlußfolgerungen und Zusammenfassung, [w:] A. Nørgård Jørgensen, H.Ch.H. Andersen, Ejsbøl Mose. Die Kriegsbeuteopfer im Moor von Ejsbøl aus dem späten 1.Jh.v.Chr. bis zum frühen 5.Jh.n.Chr., Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter 80, Moesgård, 232–264.

NØRGÅRD JØRGENSEN, A. 2014b Schlußfolgerungen, [w:] A. Nørgård Jørgensen, H.Ch.H. Andersen, Ejsbøl Mose. Die Kriegsbeuteopfer im Moor von Ejsbøl aus dem späten 1.Jh.v.Chr. bis zum frühen 5.Jh.n.Chr., Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter 80, Moesgård, 191–231.

NØRGÅRD JØRGENSEN, A., ANDERSEN, H.CH.H. 2014a Schiffs- und Bootsteile, [w:] A. Nørgård Jørgensen, H.Ch.H. Andersen, Ejsbøl Mose. Die Kriegsbeuteopfer im Moor von Ejsbøl aus dem späten 1.Jh.v.Chr. bis zum frühen 5.Jh.n.Chr., Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter 80, Moesgård, 175–189.

NØRGÅRD JØRGENSEN, A., ANDERSEN, H.CH.H. 2014b Übrige Funde, [w:] A. Nørgård Jørgensen, H.Ch.H. Andersen, Ejsbøl Mose. Die Kriegsbeuteopfer im Moor von Ejsbøl aus dem späten 1.Jh.v.Chr. bis zum frühen 5.Jh.n.Chr., Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter 80, Moesgård, 190.

NOWAKOWSKI, W. 1996 U źródeł etnogenezy Bałtów i Słowian – Wenetowie Tacyta w świetle archeologii, [w:] W. Nowakowski (red.), Concordia. Studia ofiarowane Jerzemu Okuliczowi-Kozarynowi w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin, Warszawa, 187–191

ØRSNES, M. 1988 Ejsbøl, t. 1: Waffenopferfunde des 4.–5. Jahrh. nach Chr., København.

OSSOWSKI, W. 1999 Studia nad łodziami jednopiennymi z obszaru Polski, Prace Muzeum Morskiego w Gdańsku 11, Gdańsk.

OSSOWSKI, W. 2010 Przemiany w szkutnictwie rzeczonym w Polsce. Studium archeologiczne, Prace Centralnego Muzeum Morskiego w Gdańsku B/1, Gdańsk.

ØSTMO, E. 1992 Helleristninger i er utkantstrøk. Bidrag til skipshistorien fra nye jernalderristninger på Dalbo i Bærum, Universitetets Oldsakssamling Varia 24, Oslo.

PAULI JENSEN, X. 2009 From fertility rituals to weapon sacrifices. The case of the south Scandinavian bog finds, [w:] U. von Freedon, H. Friesinger, E. Wamers (red.), Glaube, Kult und Herrschaft. Phänomene des Religiösen im 1. Jahrtausend n. Chr. in Mittel- und Nordeuropa Akten des 59. Internationalen Sachsensymposiums und der Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im Mitteldonauraum, Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte 12, Bonn, 53–64.

PAZDA, ST. 1994 Brzeski rejon starożytnej metalurgii żelaza, *Studia Archeologiczne* 25, Wrocław.

RANDBORG, K. 1995 *Hjortspring. Warfare & Sacrifice in Early Europe*, Aarhus.

RIECK, F. 1995 *Ships and boats in the bog finds of Scandinavia*, [w:] O. Crumlin-Pedersen, C.M. Thye (red.), *Ship as a Symbol in Prehistoric and Medieval Scandinavia. Papers from an International Research Seminar at the Danish National Museum, Copenhagen, 5th–7th May 1994*, *Publications from The National Museum Studies in Archaeology & History* 1, Copenhagen, 125–129.

RIECK, F. 2013 *Funde von Schiffen und Schiffsteilen aus dem Nydam-Moor 1859–2011*, [w:] A. Rau (red.), *Nydam Mose 4: Die Schiffe. Beiträge zu Form, Technik und Historie*, *Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter* 72/4, Aarhus, 1–145.

ROSENBERG, G. 1937 *Hjortspringfundet*, *Nordiske Fortidsminder* 3, København.

SHETELIG, H. 1928 *Holmedalsfunnet. En båtgrav i Sunnfjord. Det femte nordiske arkeologmøte. Bergen 6te–9de juli 1927*, „*Bergen Museums Årbok*” 1928, *Historisk-antikvarisk rekke* 1, 50–62.

SHETELIG, H., JOHANNESSEN, F. 1929 *Kvalsundfundet og andre norske myrfund av fartøier*, „*Bergen Museums Skrifter. Ny Rekke*” 2/2.

SZYMCZAK, A. 1996 *Łodzie dębunki ze zbiorów szczecińskich*, „*Materiały Zachodniopomorskie*” 42, 31–59.

VALBJØRN, K.V. 2003 *A hypothetical ‘Hjortspring skinboat’*, [w:] O. Crumlin-Pedersen, A. Trakadas (red.), *Hjortspring. A Pre-Roman Iron-Age Warship in Context, Ships and Boats of the North* 5, Roskilde, 137–140.

VARENIUS, B. 1995 *Metaphorical ships in Iron-Age context*, [w:] O. Crumlin-Pedersen, B.M. Thye (red.), *Ship as Symbol in Prehistoric and Medieval Scandinavia*, *Publications from The National Museum Studies in Archaeology & History* 1, Copenhagen, 35–40.

VINNER, M. 2003 *Sea trials*, [w:] O. Crumlin-Pedersen, A. Trakadas (red.), *Hjortspring. A Pre-Roman Iron-Age Warship in Context, Ships and Boats of the North* 5, Roskilde, 103–118.

WESTERDAHL, CH. 1995 *Society and sail*, [w:] O. Crumlin-Pedersen, B.M. Thye (red.), *Ship as Symbol in Prehistoric and Medieval Scandinavia*, *Publications from The National Museum Studies in Archaeology & History* 1, Copenhagen, 41–50.

WIELOWIEJSKI, P. 1998 *Skarby i pojedyncze znaleziska monet rzymskich z bursztynem w kulturze przeworskiej*, „*Światowit*” 41/B, 407–413.

WOŁĄGIEWICZ, R. 1970 *Napływ importów rzymskich do Europy na północ od środkowego Dunaju*, „*Archeologia Polski*” 15/1, 207–252.

Henryk MACHAJEWSKI   Importy rzymskie na Pomorzu Zachodnim z młodszego i późnego okresu rzymskiego oraz z wczesnej fazy okresu wędrówek ludów

BÖHME, H.W. 1996 *Kontinuität und Traditionen bei Wanderungsbewegungen im frühmittelalterlichen Europa vom 1.–6. Jahrhundert*, „*Archäologische Informationen*” 19/1–2, 89–103.

- EGGERS, H.J. 1940 Das römische Einfuhrgut in Pommern, „Baltische Studien“ Neue Folge 42, 1–39.
- EGGERS, H.J. 1951 Der römische Import im freien Germanien, Hamburg.
- HAHUŁA, K. 1996 Ein „Fürstengrab“ der jüngeren Kaiserzeit aus Białęcino (Balenthin), [w:] A. Kokowski (red.), In memoriam Ryszard Wołągiewicz, *Studia Gothica* 1, Lublin, 129–151.
- HEGEWISCH, M. 2005 Germanische Adaption römischer Importgefäße, „Bericht der Römisch-Germanischen Kommission“ 86, 197–348.
- KOLENDO, J. 1998 Kontakty Cesarstwa Rzymskiego z ziemiemi Europy Środkowej, [w:] J. Kolendo (red.), *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem polskich, t. 1, Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum – Polska. Supplement 1*, Warszawa, 15–28.
- KOWALSKI, K., FILIPOWIAK, Wł. 2012 Dzieje zbiorów, [w:] K. Kowalski, D. Kozłowska-Skoczka (red.), *Zaginione – ocalone. Szczecińska kolekcja starożytności pomorskich*, Szczecin, 9–34.
- LACHOWICZ, F.J. 1978 Rzymski dzban brązowy z Kretomina gm. Manowo, woj. koszalińskie, „Materiały Zachodniopomorskie” 21, 1975, 41–59.
- LUND HANSEN, U. 1988 Handelszentren der römischen Kaiserzeit und Völkerwanderungszeit in Dänemark, [w:] B. Hårdt et alii (red.), *Trade and Exchange in Prehistory. Studies in Honour of Berta Stjernquist, Acta Archaeologica Ludensia Series in 8° 16*, Lund, 155–166.
- MACHAJEWSKI, H. 1984 Napływ elementów bizantyjskich na Pomorze w świetle studiów nad chronologią dębczyńskiej grupy kulturowej, „*Folia Praehistorica Posnaniensis*” 1, 73–84.
- MACHAJEWSKI, H. 1992 Z badań nad chronologią dębczyńskiej grupy kulturowej w dorzeczu Parsęty, Poznań.
- MACHAJEWSKI, H. 1995 Pamięci doktora Ryszarda Wołągiewicza, „*Folia Praehistorica Posnaniensis*” 7, 361–369.
- MACHAJEWSKI, H. 2008 Südzone des Ostseebeckens und der Elbekulturkreis in der späten römischen Kaiserzeit und in der frühen Stufe der Völkerwanderungszeit, [w:] B. Niezabitowska-Wiśniewska et alii (red.), *The Turbulent Epoch. New Materials from the Late Roman Period and the Migration Period, Monumenta Studia Gothica 5/2*, Lublin, 131–159.
- MACHAJEWSKI, H. 2012 Wprowadzenie do problematyki kulturowej zabytków z okresu wpływów rzymskich i wczesnej fazy okresu wędrówek ludów (I–V/VI wiek), [w:] K. Kowalski, D. Kozłowska-Skoczka (red.), *Zaginione – ocalone. Szczecińska kolekcja starożytności pomorskich*, Szczecin, 203–222.
- MACHAJEWSKI, H. 2014 Problematyka pomorzoznawcza w badaniach poznańskiego ośrodka uniwersyteckiego, [w:] M. Fudziński, H. Paner (red.), *Z dziejów badań archeologicznych na Pomorzu Wschodnim*, Gdańsk, 39–53.
- MACHAJEWSKI, H. 2017 Pradolina środkowej Parsęty u schyłku starożytności i na początku wczesnego średniowiecza (II/III w. – VII/VIII w. n.e.), [w:] *Pradoliny pomorskich rzek. Kontakty kulturowe i handlowe społeczeństw w pradziejach i we wczesnym średniowieczu*, Gdańsk, 273–292.
- MACHAJEWSKI, H. w druku Osada w Dębczynie, powiat Białogard, stanowisko 6. Ze studiów nad przemianami osadniczymi i kulturowymi na Pomorzu Zachodnim od przełomu II i III wieku do początku VI wieku, Gdańsk.

- MACHAJEWSKI, H., PORZEZIŃSKI, A. 2005 Cmentarzysko z przełomu wczesnego i późnego okresu rzymskiego na Wzgórzu „Młynówka” w Wolinie, woj. zachodniopomorskie, stan. 8, [w:] P. Łuczkiwicz et alii (red.), *Europa Barbarica. Ćwierć wieku archeologii w Masłomęczu*, Lublin, 271–286.
- RAU, G. 1972 Körpergräber mit Glasbeigaben des 4. nachchristlichen Jahrhunderts im Oder-Weichsel-Raum, „*Acta Praehistorica et Archaeologica*” 3, 109–214.
- SCHUSTER, J. 2003 Hof und Grab – die jünger-kaiserzeitlichen Eliten vor und nach dem Tode. Eine Fallstudie aus dem Unterer Odergebiet, „*Slovenská Archeológia*” 51/2, 247–318.
- SCHUSTER, J. 2010 Lübsow. Älterkaiserzeitliche Fürstengräber im nördlichen Mitteleuropa, Bonn.
- STAWIARSKA, T. 1999 Naczynia szklane z okresu rzymskiego z terenu Polski, Warszawa.
- 2000 Naczynia szklane z ornamentem „pętelkowym” z okresu wędrówek ludów znalezione w Polsce, „*Archaeologia Historica Polona*” 8, 153–181.
- SZYDŁOWSKI, J. 1984 Naczynia drewniane w późnej starożytności na ziemiach polskich, Katowice.
- TEMPELMANN-MĄCZYŃSKA, M. 1985 Części stroju kobiecego w okresie rzymskim na obszarze środkowo- i wschodnioeuropejskiego Barbaricum, Kraków. VOSS, H.-U.
- TEMPELMANN-MĄCZYŃSKA, M. 1993 Kaiser- und frühvölkerwanderungszeitliche Gräber aus Leisten, Kreis Lübz, und Grünow, Kreis Neustrelitz. Ein Beitrag zur Besiedlung Mecklenburg-Vorpommerns im 3.-5. Jh. u. Z., „*Bodendenkmalpflege in Mecklenburg- -Vorpommern*” 1992, 125–186.
- WERNER, J. 1988 Dančeny und Brangstrup. Untersuchungen zur Černjachov-Kultur zwischen Sereth und Dnestr und zu den „Reichtumszentren” auf Fünen, „*Bonner Jahrbucher*” 188, 241–286.
- WOŁĄGIEWICZ, R. 1970 Napływ importów rzymskich do Europy na północ od środkowego Dunaju, „*Archeologia Polski*” 15, 207–252.
- WOŁĄGIEWICZ, R. 1974 Zagadnienie stylu wczesnorzymskiego w kulturze wielbarskiej, [w:] F.J. Lachowicz (red.), *Studia Archaeologica Pomeranica*, Koszalin, 129–152.

Renata MADYDA-LEGUTKO, Marzena J. PRZYBYŁA   **Paradny pas ze złotymi okuciami z grobu III z Wrocławia-Zakrzowa**

- ABRAMOVA, M.P. 1998 Hronologičeskie osobennosti severokavkazskih prážek pervyh vekov n.è., „*Materialy po archeologii, istorii i etnografii Tavrii*” 6, 209–229.
- ALBRETHSEN, S.E. 1974 Bjergby – en jernaldergravplads på Mors, „*Nationalmuseets Arbejdsmark*” 1974, 48–58.
- ANTONIEWICZ, J., KACZYŃSKI, M., OKULICZ, J. 1958 Wyniki badań przeprowadzonych w 1956 r. na cmentarzysku kurhanowym w miejscowości Szwajcaria, pow. Suwałki, „*Wiadomości Archeologiczne*” 25, 22–57.
- ARSEN'EVA, T.M., BEZUGLOV, S.I., TOŁOČKO, I.V. 2001 Nekropol' Tanaisa. Raskopki 1981–1995 gg., Moskva.
- BECKER, M. 2000 Bekleidung – Schmuck – Ausrüstung, [w:] S. Fröhlich (red.), *Gold für die Ewigkeit. Das germanische Fürstengrab von Gommern, Halle (Saale)*, 127–147.

- BECKER, M. 2010a Das Fürstengrab von Gommern, t. 1, Veröffentlichungen des Landesamtes für Denkmalpflege und Archäologie Sachsen-Anhalt – Landesmuseum für Vorgeschichte 63/1, Halle (Saale).
- BECKER, M. 2010b Das Fürstengrab von Gommern, t. 2, Veröffentlichungen des Landesamtes für Denkmalpflege und Archäologie Sachsen-Anhalt – Landesmuseum für Vorgeschichte 63/2, Halle (Saale).
- BEMMANN, J. 2003 Romanisierte Barbaren oder erfolgreiche Plünderer? Anmerkungen zur Intensität, Form und Dauer des provinzialrömischen Einflusses auf Mitteleuropa während der jüngeren Römischen Kaiserzeit und der Völkerwanderungszeit, [w:] A. Bursche, R. Ciołek (red.), *Antyk i barbarzyńcy. Księga dedykowana profesorowi Jerzemu Kolendo w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Warszawa, 53–108.
- BEMMANN, J. 2011 Die Niemberger Fibeln und die Chronologie der Völkerwanderungszeit in Mitteleuropa, „Slovenská Archeológia” 49, 59–101.
- BEMMANN, J. 2014 Mitteleuropa und das Gallische Sonderreich 260-274: Eine liebgewonnene These auf dem Prüfstand, „Kölner Jahrbuch” 47, 179–213.
- BESPALYJ, E.I. 1990 Pogrebeniâ pozdnesarmatskogo vremeni ug. Azova, „Sovetskaâ arheologičeskâ” 1990/1, 213–223.
- BEZUGLOV, S.I. 1997 Voinskoe pozdnesarmatskoe pogrebenie bliz Azova, „Istoriko-arheologičeskie issledovaniâ v Azove i na Nižnem Donu” 14, 133–164.
- BIBORSKI, M. 2010 Chronologia cmentarzyska kultury przeworskiej z młodszego i późnego okresu rzymskiego oraz z wczesnej fazy okresu wędrówek ludów w Mokrej na Śląsku, „Wiadomości Archeologiczne” 61, 137–151.
- BIBORSKI, M., KOLENDO, J. 2009 Bild und Inschrift. Bemerkungen über das Schwert und die Vitis auf einer Grabstele von Novae, „Archeologia” 58, 49–56.
- BIBORSKI, M., KOLENDO, J. 2010 Die Buchstabenstempelabdrücke auf römischen Schwertern, „Archeologia” 59, 17–52.
- BÖHME, H.W. 1986 Das Ende der Römerherrschaft in Britannien und die angelsächsische Besiedlung Englands im 5. Jahrhundert, „Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz” 33/2, 469–574.
- BOHNSACK, D. 1938 Die Germanen im Kreise Neidenburg unter Berücksichtigung der neuesten Funde, „Alt-Preußen” 3/3, 67–79.
- BREUER, H. 1993 Die Restaurierung des Gürtels aus dem „Fürstengrab“ von Gommern, „Arbeitsblätter für Restauratoren” 2/93, 96–99.
- BREUER, H., NAUMANN, H.-J. 2000 Restaurieren – Faktensammeln zum Objekt, [w:] S. Fröhlich (red.), *Gold für die Ewigkeit. Das germanische Fürstengrab von Gommern*, Halle (Saale), 182–189.
- BURSCHE, A. 1998 Złote medaliony rzymskie w Barbaricum. Symbolika prestiżu i władzy społeczeństw barbarzyńskich u schyłku starożytności, „Światowit”. Supplement Series A: Antiquity 2, Warszawa.
- VON CARNAP-BORNHEIM, C. 1998 Granat, Karneol, Topas, Onyx und Bernstein – Zu schmucksteinverzierten Gegenständen der Römischen Kaiserzeit in Nord-, West- und Ostmitteleuropa, [w:] H.-U. Voss, P. Hammer, J. Lutz (red.), *Römische und germanische Bunt- und*

Edelmetallfunde im Vergleich. Archäometallurgische Untersuchungen ausgehend von elbgermanischen Körpergräbern, Bericht der Römisch-Germanischen Kommission 79, Mainz am Rhein, 260–275.

VON CARNAP-BORNHEIM, C., ILKJÆR, J. 1996 Ilerup Ådal, t. 5: Die Prachtausrüstungen. Textband, Jutland Archaeological Society Publications 25/5, Moesgård.

DIACONESCU, A. 1999 Ornamenta dignitatis. Gradabzeichen und Symbole des sozialen Status bei den lokalen Eliten von Dakien nach dem aurelianischen Rückzug, „Acta Musei Napocensis” 36/1, 203–243.

ENGELHARDT, C. 1873 Valløby Fundet, „Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie” 1873, 287–320.

FETTICH, N. 1930 Der Schildbuckel von Herpály. Sein nordischer Kunstkreis und seine pontischen Beziehungen, „Acta Archaeologica” 1, 221–262.

FISCHER, T. 1988 Zur römischen Offizierausrüstung im 3. Jahrhundert n. Chr., „Bayerische Vorgeschichtsblätter” 53, 167–190.

GIESLER, U. 1978 Jünger-kaiserzeitliche Nietknopfsporen mit Dreipunkthalterung vom Typ Leuna, „Saalburg Jahrbuch” 35, 5–56.

GODŁOWSKI, K. 1970 The Chronology of the Late Roman and Early Migration Periods in Central Europe, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego 217 – Prace Archeologiczne 11, Kraków.

GREMLER, W. 1887 I. Fund von Sackrau, Breslau.

GREMLER, W. 1888 Der II. und III. Fund von Sackrau, Breslau.

HRAPUNOV, I.N. 2002 Mogil'nik Družnoe (III–IV vv.n.è.) = The Cemetery of Droozhnoye (3rd–4th centuries), Monumenta Studia Gothica 2, Lublin.

HRAPUNOV, I.N. 2004 Niž z tamgoobraznim znakom z mogil'nika Nežzac u Krimu, „Arheologija” (Kiiv) 3, 104–111.

HRAPUNOV, I.N. 2008 Nakonečniki remnej iz mogil'nika Nežzac, „Materialy po arheologii, istorii i ètnografii Tavrii” 14, 61–79.

HRAPUNOV, I.N. 2016 Serebrâne i bronzovye prâžki iz mogil'nika Nežzac, [w:] I.N. Hrapunov (red.), Krym v sarmatskuû èpohu (II v. do n. è. – IV v. n. è.). Sbornik naučnyh statej, Simferopol', 97–121.

JASKANIS, J. 2013 Szwajcaria. Cmentarzysko bałtyjskie kultury sudowskiej w północno-wschodniej Polsce, Warszawa.

KELLER, E. 1971 Die spätrömische Grabfunde in Südbayern, Müncher Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 14, München.

KOKOWSKI, A. 1999 La fin de la civilisation de Wielbark et ses conséquences, [w:] J. Tejral, Chr. Pilet, M. Kazanski (red.), L'Occident romain et l'Europe centrale au début de l'époque des grandes migrations, Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 13, Brno, 309–326.

KOLENDO, J. 1981a A la recherche de l'ambre baltique. L'expédition d'un chevalier romain sous Néron, Warszawa.

KOLENDO, J. 1981b Wyprawa po bursztyn bałtycki za Nerona, „Pomorania Antiqua” 10, 25–63.

- KOLENDO, J. 1994a Kontakty Rzymu z barbarzyńcami Europy środkowej i wschodniej, [w:] J. Wolski, T. Kotula, A. Kunisz (red.), *Starożytny Rzym we współczesnych badaniach. Państwo — społeczeństwo — gospodarka. Liber in memoriam Lodovici Piotrowicz, Uniwersytet Jagielloński Varia* 334, 211–232.
- KOLENDO, J. 1994b *Les armes romaines entre les mains des Barbares*, „Dialogues d’histoire ancienne” 20, 21–27. <https://doi.org/10.3406/dha.1994.2142>
- KOLENDO, J. 2004 *La production des épées romaines à la lumière de l’analyse des estampilles*, [w:] W. Kaczanowicz (red.), *Studia z dziejów antyku. Pamięci Profesora Andrzeja Kunisza*, Katowice, 153–161.
- KOLENDO, J. 2008 *Der Vierfuss aus dem Fürstengrab von Wrocław-Zakrzów*, [w:] B. Niezabitowska-Wiśniewska, M. Juściński, P. Łuczkiwicz, S. Sadowski (red.), *The Turbulent Epoch. New Materials from the Late Roman Period and the Migration Period*, t. 2, *Monumenta Studia Gothica* 5, Lublin, 79–85.
- KOLENDO, J. w druku *Der Vierfuss aus Grab I – ein römischer Klappaltar*, [w:] D. Quast, K. Demidziuk (red.), *Prunkgräber der jüngeren römischen Kaiserzeit aus Wrocław-Zakrzów (ehemals Sakrau)*, Monographien RGZM, Mainz.
- KOLENDO, J., PŁÓCIENNIK, T. 2015 *Vistula amne discreta. Greckie i łacińskie źródła do najdawniejszych dziejów ziem Polski*, Warszawa.
- KOTULA, T. 1992 *Kryzys III wieku w zachodnich prowincjach cesarstwa rzymskiego*, Wrocław.
- KRAMARKOWA, I. 1990 *Groby książęce z III/IV w. n.e. we Wrocławiu-Zakrzowie. W stulecie odkryć*, „Silesia Antiqua” 32, 61–174.
- LARENOK, V.A. 2010 *Dva unikal’nyh pogrebeniâ iz nekropolâ Kobâkova gorodiša*, „Istoriko-arheologičeskie issledovaniâ v Azove i na Nižnem Donu” 26, 291–312.
- LAU, N. 2012 *Pilgramsdorf/Pielgrzymowo. Ein Fundplatz der römischen Kaiserzeit in Nordmasowien. Eine Studie zu Archivalien, Grabsitten und Fundbestand*, *Studien zur Siedlungsgeschichte und Archäologie der Ostseegebiete* 11, Neumünster.
- LEUBE, A. 1975 *Die römische Kaiserzeit im Oder-Spree-Gebiet*, *Veröffentlichungen des Museums für Ur- und Frühgeschichte Potsdam* 9, Berlin.
- LISCH, G.C.F. 1870 *Römergräber in Mecklenburg*, „Jahrbücher des Vereins für Mecklenburgische Geschichte und Altertumskunde” 35, 99–132.
- LUND HANSEN, U. 1987 *Römischer Import im Norden. Warenaustausch zwischen dem römischen Reich und dem Freien Germanien während der Kaiserzeit unter besonderer Berücksichtigung Nordeuropas*, *Nordiske Fortidsminder, Seria B*, København.
- LUND HANSEN, U. 1988 *Handelszentren der römischen Kaiserzeit und Völkerwanderungszeit in Dänemark*, [w:] B. Hårdh, L. Larsson, D. Olausson, P. Petré (red.), *Trade and Exchange in Prehistory. Studies in Honour of Berta Stjernquist*, *Acta Archaeologica Lundensia. Series in 8°* 16, Lund, 155–166.
- LUND HANSEN, U. 2000 *Southern Scandinavia – Limes – the Roman provinces problems in 3rd century Europe. The situation in the 3rd century Limes area and its significance*, [w:] R. Madyda-Legutko, T. Bochnak (red.), *Superiores Barbari. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Kazimierza Godłowskiego*, Kraków, 229–240.

- MACHAJEWSKI, H. 1993 Materiały do badań nad obrządkiem pogrzebowym ludności grupy dębczyńskiej, Poznań.
- MACKEPRANG, M.B. 1944 En bronzespand med billedfrise i en grav fra 3. aarhundrede, „Fra Nationalmuseets Arbejdsmark” 1944, 61–72.
- MADYDA-LEGUTKO, R. 1986 Die Gürtelschnallen der Römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum, BAR International Series 360, Oxford.
- MADYDA-LEGUTKO, R. 1992 Importe von metallenen Gürtelteilen des römischen Heeres im mitteleuropäischen Barbaricum, „Archeologia” 42, 85–115.
- MADYDA-LEGUTKO, R. 2011 Studia nad zróżnicowaniem metalowych części pasów w kulturze przeworskiej. Okucia końca pasa, Kraków.
- MADYDA-LEGUTKO, R. w druku Ein Prachtgürtel mit Karneolen aus Grab II, [w:] D. Quast, K. Demidziuk (red.), Prunkgräber der jüngeren römischen Kaiserzeit aus Wrocław-Zakrzów (ehemals Sakrau), Monographien RGZM, Mainz.
- MADYDA-LEGUTKO, R., PRZYBYŁA, M. w druku Riemenbeschläge aus Grab III von Wrocław-Zakrzów, [w:] D. Quast, K. Demidziuk (red.), Prunkgräber der jüngeren römischen Kaiserzeit aus Wrocław-Zakrzów (ehemals Sakrau), Monographien RGZM, Mainz.
- MAJEWSKI, K. 1960 Importy rzymskie w Polsce. Wybór źródeł archeologicznych do dziejów kontaktów ludności ziem Polski z Imperium Rzymskim, Warszawa–Wrocław.
- MALAŠEV, V.Û. 2000 Periodizaciã remennyh garnitur pozdnesarmatskogo vremeni, [w:] Û.K. Guguev (red.), Sarmaty i ih sosedi na Donu, Materialy i issledovaniã po arheologii Dona 1, Rostov-na-Donu, 194–232.
- MAĆZYŃSKA, M. 2004 Sakrau, [w:] R. Müller (red.), Reallexikon der Germanischen Altertumskunde, t. 26, Berlin–New York, 320–325.
- MRÁV, Z. 2011 Egy késő 3. századi nielloberakásos bronz övlemez töredéke a Magyar Nemzeti Múzeumban. Előzetes közlés, [w:] Á. Szabó, E. Tóth (red.), Corolla museologica Tibor Kovács dedicata, Libelli Archaeologici Ser. Nov. 4, Budapest, 365–401.
- NAGY, M. 2004 Két késő Római kori fegyveres sír az Aquincumi canabae nyugati szélén, „Budapest Régiségei” 38, 231–323.
- PÁRDUCZ, M. 1941 Die nähere Bestimmung der Hügelgräber der röm. Kaiserzeit in Hortobágy, [w:] Lavrae aqvincenses, memoriae Valentini Kuzsinszky dicatae, Dissertationes Pannonicae, Series 2, 11, Budapest, 309–342.
- PÄTZOLD, A. 1934 Zur Entdeckung des Cottbuser Goldfundes, „Niederlausitzer Mitteilungen” 22, 370–371.
- PROHÁSZKA, P. 2006 Das Vandalische Königsgrab von Osztrópataka (Ostrovany, Sk.), Monumenta Germanorum Archaeologica Hungariae 3, Budapest.
- PRZYBYŁA, M. 2005 Ein Prachtgürtel aus dem Grab 1 von Wrocław-Zakrzów (Sakrau). Ein Rekonstruktionsversuch, „Archäologisches Korrespondenzblatt” 35, 105–122.

- PRZYBYŁA, M. 2016 Eine Insel der Pazifisten im Meer der Krieger? Anmerkungen zu einem Grabinventar von Aasø, Seeland, „Praehistorische Zeitschrift“ 91/1, 149–201.
<https://doi.org/10.1515/pz-2016-0007>
- PRZYBYŁA, M. 2018 Pressblechverzierte spätkaiserzeitliche Trachtbestandteile in Südkandinavien, Nordiske Fortidsminder B 28, Copenhagen.
- QUAST, D. 2004 Ein skandinavisches Spathascheidenmundblech der Völkerwanderungszeit aus Pikkjärve (Pölvamaa, Estland), „Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz“ 51, 243–279.
- QUAST, D. 2009 Wanderer zwischen den Welten. Die germanischen Prunkgräber von Strážce und Zakrzów, Mosaiksteine, Forschungen am RGZM 6, Mainz.
- QUAST, D. 2012 Leder mit Blattvergoldung, Bemerkungen zu einigen Funden aus dem 3. Jahrhundert n. Chr., [w:] G. Březinová, V. Varsik (red.), Archeológia na prahu histórie. K životnému jubileu Karola Pietu, Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes 14, Nitra, 375–380.
- RAU, A. 2010 Nydam Mose. Die personengebundenen Gegenstände. Grabungen 1989–1999, t. 1: Text, Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter 72, Moesgård.
- SCHMAUDER, M. 1999 Die Onyxfibeln aus Szilágysomlyó und die Gruppe der sogenannten Kaiserfibeln, [w:] W. Seipel (red.), Barbarenschmuck und Römergold. Der Schatz von Szilágysomlyó, Wien, 121–137.
- SCHULZ, W. 1933 Das Fürstengrab von Hassleben, Römisch-Germanische Forschungen 7, Berlin–Leipzig.
- SCHULZ, W. 1953 Leuna, ein germanischer Bestattungsort der spätrömischen Kaiserzeit, Schriften der Sektion für Vor- und Frühgeschichte der Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin 1, Berlin.
- SCHUSTER, J. 2003 Hof und Grab – Die jünger-kaiserzeitlichen Eliten vor und nach dem Tode, „Slovenská Archeológia“ 51/2, 247–318.
- SIMONENKO, A.V., LOBAJ, B.I. 1991 Sarmaty Severo-Zapadnogo Pričernomor'â v I v. n.è. Pogrebeniâ znati u s. Porogi, Kiev.
- STEUER, H. 1999 Fürstengräber der Römischen Kaiserzeit in Germanien – Bestattungen von Grenzgängern, [w:] M. Fludernik, H.-J. Gehrke (red.), Grenzgänger zwischen Kulturen, Identitäten und Alteritäten, t. 1, Würzburg, 379–392.
- STEUER, H. 2006 Fürstengräber, Adelsgräber, Elitegräber: methodisches zur Anthropologie der Prunkgräber, [w:] C. von Carnap-Bornheim, D. Krausse, A. Wesse (red.), Herrschaft, Tod, Bestattung. Zu den vor- und frühgeschichtlichen Prunkgräbern als archäologisch-historische Quelle. Internationale Fachkonferenz Kiel, 16.–19. Oktober 2003, Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 139, Bonn, 11–25.
- STJERNQUIST, B. 1954 Runde Beschlagplatten mit Befestigungsöse, „Saalburg Jahrbuch“ 12, 59–68.
- TEJRAL, J. 1999 Die spätantiken militärischen Eliten beiderseits der norisch-pannonischen Grenze aus der Sicht der Grabfunde, [w:] T. Fischer, G. Precht, J. Tejral (red.), Germanen beiderseits des spätantiken Limes, Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 14, Köln–Brno, 217–292.

TEJRAL, J. 2011 Einheimische und Fremde. Das norddanubische Gebiet zur Zeit der Völkerwanderung, Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 33, Brno.

VADAY, A., DOMBORÓCZKI, L. 2001 Mezőszemere, Kismari-Fenék. Spätkaiserfrühvölkerwanderungszeitliches Gräberfeldsdetail, „Agria“ 37, 5–206.

VADAY, A., KUL'ČAR, V. 1984 K voprosu o tak nazývaemyh sarmatskih prâž kah, „Acta Archaeologica Scientiarum Hungaricae“ 36, 239–261.

WERNER, J. 1973 Bemerkungen zur mitteldeutschen Skelettgräbergruppe Hassleben-Leuna. Zur Herkunft der *ingentia auxilia Germanorum* des gallichen Sonderreiches in den Jahren 259–274 n. Ch., [w:] H. Beumann (red.), Fe stschrift für Walter Schlesinger, Mitteldeutsche Forschungen 74/1, Köln, 1–30.

WERNER, J. 1980 Der goldene Armring des Frankenkönigs Childerich und die germanischen Handgelenkringe der jüngeren Kaiserzeit, „Frühmittelalterliche Studien“ 14, 1–41.
<https://doi.org/10.1515/9783110242133.1>

WERNER, J. 1989 Zu den römischen Mantelfibeln zweier Kriegergräber von Leu na, „Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte“ 72, 121–134.

ZIÓŁKOWSKI, A. 2008 Źródła kryzysu Cesarstwa Rzymskiego w III wieku, „U Schyłku Starożytności – Studia Źródłoznawcze“ 7, 264–285.

ZOLTAI, L. 1941 Die Hügelgräber der römischen Kaiserzeit in Hortobágy, [w:] *Lavrae aqv incenses, memoriae Valentini Kuzsinszky dicatae, Dissertationes Pannonicae, Series 2*, 11, 269–308.

Magdalena MAĆZYŃSKA   **Der Goldanhänger von Skierniewice-Ławki und seine Ritzdarstellungen**

ALFÖLDI, A. 1934 Eine spätrömische Helmform und ihre Schicksale im germanisch-romanischen Mittelalter, „Acta Archaeologica“ 5, 99–144.

ANDRZEJOWSKI, J., KOKOWSKI, A., LEIBER, CHR. (Hrsg.) 2004 Wandalowie, strażnicy bursztynowego szlaku. Katalog wystawy, Lublin–Warszawa.

BERNÁT, M., JOBST, W., PIRAS, R. 2008 Die Weihaltäre und Reliefbasen des Pfaffenberges/Carnuntum, „Carnuntum Jahrbuch“, 25–40.

BROGIOLO, G.P., CHAVARRÍA ARNAU, A., MARANO, Y.A. 2005 Altari in Italia settentrionale (secoli IV–VIII), „Hortus Artium Medievalium“ 11, 49–63. <https://doi.org/10.1484/J.HAM.2.305331>

CÜPPERS, H. 1981 Alte und neue Funde aus dem frühchristlichen Trier, „Funde und Ausgrabungen im Bezirk Trier“ 13, 24–28.

DIACONU, Gh. 1965 Tirgșor, necropola din secolele III–IV e. n., București.

DIACONU, Gh. 1969 Das Gräberfeld von Mogoșani (Kreis Dîmbovița), „Dacia“ N.S. 13, 367–402.

DÖLGER, F.J. 1922 Ichthys, Bd. 2: Der heilige Fisch in den antiken Religionen und im Christentum, Münster in Westf.

- ECKHART, L. 1976 Neue Zeugnisse des frühen Christentums aus Lauriacum-Lorch/Enns I: Eine „christianisierte“ Lunula, „Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereins“ 121, 153–167.
- ENGEMANN, J. 1969 Fisch, [in:] Th. Klauser (Hrsg.), Reallexikon für Antike und Christentum, Bd. 7, Stuttgart, 959–1098.
- GODŁOWSKI, K. 1986 Jakuszowice, eine Siedlung der Bandkeramik, älteren Bronzezeit, jüngerer vorrömischer Eisenzeit, römischer Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit in Südpolen, „Die Kunde“ NF 37, 109–132.
- GOETHERT-POLASCHEK, K. 1985 Katalog der römischen Lampen des Rheinischen Landesmuseums Trier, Trierer Grabungen und Forschungen 15, Mainz am Rhein.
- GOPKALO, O.V. 2008 Busy i podveski černâhovskoj kul'tury, Kiev.
- HENRIKSEN, M.B. 1992 Brangstrupfundet. En guldskat fra slutningen af romersk jernalder, „Fynske Minder“, 43–76.
- HENRIKSEN, M.B. 2010 Gold deposits in the Late Roman and Migration Period landscape – a case study from the island of Funen (Fyn), Denmark, [in:] U. Lund Hansen, A. Bitner-Wróblewska (Hrsg.), Worlds Apart? Contacts Across the Baltic Sea in the Iron Age, København–Warszawa, 389–432.
- IVÁNYI, D. 1935 Die pannonischen Lampen. Eine typologisch-chronologische Übersicht, Dissertationes Pannonicae 2/2, Budapest.
- JAKIMOWICZ, R. 1935 Sprawozdanie z działalności Państwowego Muzeum Archeologicznego za 1927 rok, „Wiadomości Archeologiczne“ 13, 213–232.
- JØRGENSEN, L. et alii (Hrsg.) 2003 Sieg und Triumph. Der Norden im Schatten des Römischen Reiches, Kopenhagen.
- KARGOPOL'CEV, S.Ū., BAŽAN, I.A. 1993 K voprosu ob èvolûcii trëhrogih pel'tovidnyh lunnic v Evrope (III–VI vv.), „Peterburgskij arheologičeskij vestnik“ 7, 113–122.
- KLUMBACH, H. 1939 Bronzestatuette von Marnheim in Speyer, „Germania“ 23, 114–119.
- KOGUS, A. 1963 Cmentarzysko z wczesnego okresu kultury łużyckiej w Nowej-Hucie-Pleszowie, „Materiały Archeologiczne“ 4, 103–116.
- KRAVČENKO, N.M. 1967 Kosanovskij mogil'nik (po materialam raskopok V.P. Petrova i N.M. Kravčenko v 1961–1964 gg.), „Materialy i issledovaniâ po arheologii SSSR“ 139, 77–135.
- LEIBER, Chr. (Hrsg.) 2003 Die Vandalen. Die Könige. Die Eliten. Die Krieger. Die Handwerker, Nordstemmen.
- LOESCHCKE, S. 1919 Lampen aus Vindonissa. Ein Beitrag zur Geschichte von Vindonissa und des antiken Beleuchtungswesens, Zürich.
- MARŠIĆ, D. 2013 Funerary altars of Roman Iader. The study of the topical character and function of funerary altars of the Roman province of Dalmatia, [in:] N. Cambi, G. Koch (Hrsg.), Sepulkralna skulptura zapadnog Ilirika i susjednih oblasti u doba Rimskog Carstva, Split, 383–418.
- MAĆZYŃSKA, M. 2005 La question de l'origine des pendeloques en forme de lunules, [in:] X. Delestre, P. Périn, M. Kazanski (Hrsg.), La Méditerranée et le monde mérovingien: témoins archéologiques, Aix-en-Provence, 247–255.

- MIGOTTI, B. 2006 "Pannonian altars" – a reinterpretation, „Hortus Artium Medievalium” 12, 239–242. <https://doi.org/10.1484/J.HAM.2.305380>
- NAGY, M. 1988 Über einen Monopodiumtyp. Versuch zur Umwertung der sog. Pannonischen frühchristlichen Reliquienaltäre, „Folia Archaeologica” 39, 135–157.
- NIERHAUS, R. 1959 Die römische Tonlampe mit Fischdarstellung von Heidenheim – kein Zeugnis frühen Christentums bei den Alamannen, „Fundberichte aus Schwaben” 15, 65–73.
- NOLL, R. 1963 Das römerzeitliche Gräberfeld von Salurn, Archäologische Forschungen in Tirol 2, Innsbruck.
- PALADE, V. 2000 Așezarea și necropola de la Bârlad-Valea Seacă (sfârșitul secolului al III-lea – a doua jumătate a secolului al V-lea), București.
- PETERSEN, E. 1944 Bekannte und unbekannt germanische Funde der frühen Völkerwanderungszeit aus dem Osten, „Posener Jahrbuch für Vorgeschichte” 1, 75–86.
- SCHULZE-DÖRRLAMM, M. 1986 Gotische Amulette des 4. und 5. Jahrhunderts n. Chr., „Archäologisches Korrespondenzblatt” 16, 347–355.
- SCHWARTZ, W. 1881 Römische Münzfunde und alte Schlackengruben im Posenschen, „Zeitschrift für Ethnologie” 13, 50–53.
- SPICKERMANN, W. 2010 Religion an der Nordseeküste: Dea Nehalennia, [in:] K. Ruffing, A. Becker, G. Rasbach (Hrsg.), Kontaktzone Lahn. Studien zum Kulturkontakt zwischen Römern und germanischen Stämmen, Philippika. Marburger Altertumskundliche Abhandlungen 38, Wiesbaden, 127–138.
- STARAC, A. 1995 Rimske nadgrobne are u Puli i u Istri, „Opuscula Archaeologica” 19, 69–95.
- TEMPELMANN-MAÇZYŃSKA, M. 1986 Der Goldfund aus dem 5. Jahrhundert n. Chr. aus Granada-Albaicín und seine Beziehungen zu Mittel- und Osteuropa, „Madriider Mitteilungen” 27, 375–388.
- THOMAS, E.B. 1978 Pannonische Reliquienaltäre (Vorbericht), „Arheološki Vestnik” 29, 573–587.
- WERNER, J. 1988 Dančeny und Brangstrup. Untersuchungen zur Černjachov-Kultur zwischen Sereth und Dneestr und zu den „Reichtumszentren” auf Fünen, „Bonner Jahrbücher” 188, 241–286.
- WITTEVEEN, A.M. 1974 Roman “lunulae” from the Netherlands, „Bulletin des Musées Royaux d’Art et d’Histoire” 46, 69–70.
- WREDE, H. 1975 Lunulae im Halsschmuck, [in:] Wandlungen. Studien zur antiken und neueren Kunst. Festschrift Ernst Homann-Wedeking, Waldsassen–Bayern, 243–254.

Wojciech NOWAKOWSKI

Descriptio Suebiae a realia archeologiczne

DIO, HR Dionis Cassii Cocceiani Historia Romana. Editionem primam curavit Ludovicus Dindorf recognovit Ioannes Melber, t. 1–3, Bibliotheca Teubneriana, Lipsiae 1890–1928.

PTOL., Geogr. Klaudios Ptolemaios Handbuch der Geographie. Einleitung, Text und Übersetzung. Index. Herausgegeben von A. Stückelgruber und G. Graßhoff, t. 1: Einleitung und Buch 1–4, Basel 2006.

SHA Scriptorum Historiae Augustae edidit E. Hohl, t. 1, Bibliotheca Teubneriana, Lipsiae 1965.

TAC., Germ. P. Cornelius Tacitus, Germania – Publiusz Korneliusz Tacyt, Germania. Przekład T. Płóciennik, wstęp i komentarz J. Kolendo, *Fontes Historiae Antiquae* 10, Poznań 2008.

Magdalena SUGALSKA Ilustracje do Sztuki u Słowian, szczególnie w Polsce i Litwie przedchrześcijańskiej Józefa Ignacego Kraszewskiego. Posążek z Wozniesieńska

BERNHARD, M.L. 2007 O konieczności badania historii zbiorów, [w:] J. Śliwa (red.) *Egipt, Grecja, Italia... Zabytki starożytne z dawnej kolekcji Gabinetu Archeologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków, 28–34.

DAVYDENKO, V.V., GRIB, V.K. 2009 *Mnogolikië bronzovye figurki urodcev Vostočnoj Evropy: Tipologiã i semantika*, [w:] A.V. Evglevskij (red.), *Stepi Evropy v èpohu srednevekov'ã*, t. 7, Doneck, 187–206.

GRABOWSKI, M. 1850 *Ukraina dawna i teraźniejsza*, t. 1, Kijów.

GRIB, V.K. 2016 *Antropomorfnyj bronzovyj idol iz okrestnostej s.Nikolajpole (Konstantinovskij r-n Doneckoj oblasti)*, [w:] V.M. Dedov, O.V. Kolesnik (red.), *Svãtogiř'skij al'manah 2006. Zbìrka naukovih prac'*, Harkiv–Kiiv, 8–16.

GRIB, V.K., DAVYDENKO, V.V. 2012 *Novye nahodki antropomorfnyh bronzovyh figurok urodcev*, [w:] A.V. Evglevskij (red.), *Stepi Evropy v èpohu srednevekov'ã*, t. 9, Doneck, 361–372.

HALIKOV, A.H. 1971 *Maklaševskaã vsadnica*, „*Sovetskaã Arheologiã*” 1, 105–118.

HALIKOV, A.H. 1981 *Otraženie kosmogoničeskikh i genealogičeskikh legend volžskikh bulgar v arheologičeskikh materialah*, [w:] *Iz istorii rannih bulgar*, Kazan', 5–20.

KOLENDO, J. 1974 *Wykopaliska w bibliotece*, „*Z Otchłã ni Wieków*” 40/4, 293–297.

KOLENDO, J. 1976 *Rzekome znalezisko posążków egipskich w Szwekszniach na Litwie*, „*Rocznik Białostocki*” 13, 283–297.

KOLENDO, J. 1981 *Z dziejów odkryć antycznych posążków brązowych na ziemiach Polski*, „*Studia Archeologiczne*” 1, 63–80.

KOLENDO, J. 1998 *Świat antyczny i Barbarzyńcy. Teksty, zabytki, refleksja nad przeszłościã*, t. 2, Warszawa.

KOSTRZEWSKI, J. 1966 *Odnalezienie rysunków do Sztuki u Słowian Józefa Ignacego Kraszewskiego*, „*Z Otchłãni Wieków*” 32/1, 41–42.

KOŚKO, M.M. 1990 *Mitologia ludów Syberii*, Warszawa.

KRAJEWSKA, M. 2007 *Józef Ignacy Kraszewski na Wołyniu*, „*Materiali i doslidžennã z arheologii Prikarpatã i Volini*” 11, 394–398.

KRAJEWSKA, M. 2009 *Perypetie koncepcyjne i edytorskie pierwszej syntezy pradziejów ziem polskich i litewskich*, [w:] A. Bitner-Wróblewska, G. Iwanowska (red.), *Bałtowie i ich sąsiedzi. Marian Kaczyński in memoriam*, *Seminarium Bałtyjskie* 3, Warszawa, 63–75.

KRASZEWSKI, J.I. 1860 *Sztuka u Słowian, szczególnie w Polsce i Litwie przedchrześcijańskiej*, Wilno.

KRUSE, Fr.H. 1842 *Necrolivonica oder Alherthümer Liv- Esth- und Curland*, Dorpat.

- LEVAKOVSKIJ, I.F. 1905 Zаметки об iskopaemyh mednyh izdeliâh, najdennyh v Bahmutskom i Slavânoserskom uezdah, [w:] E.K. Redin (red.), Trudy Har'kovskoj komissii po ustrojstvu XIII Arheologičeskogo s'ezda v Ekaterinoslave, Sbornik Har'kovskogo istoriko-filologičeskogo obšestva 16, Har'kov, 578–581.
- LIHAČEV, A.F. 1876 Bytovye pamâtniki Velikoj Bulgarii, [w:] Trudy II Arheologičeskogo s'ezda, Sankt-Peterburg, 1–50.
- LÛCENKO, D.E. 1878 Drevnosti, najdennye v ũžnoj časti Kievskoj gub., [w:] Trudy tret'ego Arheologičeskogo s'ezda v Rossii, byvšego v Kieve v avguste 1874 goda, t. 2, Kiev, 191–204.
- ŁABĘCKA-KOECHEROWA, M. 2015 Mitologia ludów tureckich (Syberia Południowa), Warszawa.
- ŁEPKOWSKI, J. 1862 Sztuka u Słowian szczególnie w przedchrześcijańskiej Polsce i Litwie, „Biblioteka Warszawska” 3, 131–147.
- MICHALUK, D. 2006 „Jestem przyjacielem Białorusinów...” – raporty Romualda Ziemkiewicza do II Oddziału Sztabu Generalnego WP z lat 1922–1923, „Białoruskie Zeszyty Historyczne” 25, 209–232.
- MONGAJT, A.L. 1951 Bronzovaâ statuètka iz Staroj Râzani, „Kratkie Soobšeniâ Instituta Istorii Material'noj Kul'tury” 41, 54–56.
- NARBUTT, T. 1835 Dzieje starożytne narodu litewskiego, t. 1, Wiln o.
- OKOŃ, W. 2007 Sztuka u Słowian szczególnie w Polsce i Litwie przedchrześcijańskiej Józefa Ignacego Kraszewskiego, czyli o archeologii romantycznej, „Quart. Kwartalnik Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego” 1(03), 12–26.
- PAULI, Ź.J. 1840 Starożytności galicyjskie, Lwów.
- SPICYN, A.A. 19 09 Urodlivye mednye statuètki, „Izvestiâ Imperatorskoj Arheologičeskoj Komissii” 29, 141–152.
- SPICYN, A.A. 1914 Neskol'ko statuètok, „Izvestiâ Imperatorskoj Arheologičeskoj Komissii” 53, 124–134.
- ŠRAMKO, B.A. 1962 Drevnosti Severskogo Donca, Har'kov.
- STEMPOWSKI, J. 2001 Od Berdyczowa do Lafitów. Esej berdyczowski, Woł owiec.
- SZCZERBA, A. 2010 Rola Carskiej Komisji Archeologicznej w ochronie zabytków archeologicznych na terenie Imperium Rosyjskiego, „Analecta” 19/1–2, 7–21.
- TYSZKIEWICZ, E. 1842 Rzut oka na źródła archeologii krajowej, Wilno.
- 1850 Badania archeologiczne nad zabytkami przedmiotów sztuki, rzemiosł itd. w dawnej Litwie i Rusi Litewskiej, Wilno.
- TYSZKIEWICZ, K. 1859 Wiadomość historyczna o zamkach i horodyszczach na Litwie i Rusi, Wilno.
- VOCEL, J.E. 1845 Grundzüge der böhmischen Alterthumskunde, Prag.
- WOLAŃSKI, T. 1845 Listy o starożytnościach słowiańskich, Gniezno.
- WOŹNY, M. 2010 Włodzimierz Demetrykiewicz (1859–1937), pierwszy prehistoryk z Krakowa, „Materiały Archeologiczne” 38, 175–192.

Andrzej SZELA   Weryfikacja znalezisk monetarnych z północnego Mazowsza. Skarb monet z Wiadrowa, pow. żuromiński – prawda czy mit?

ANDRZEJOWSKI, J., BURSCHE, A. 1987 Archeologia biblioteczna. Cmentarzyska kultury wielbarskiej w Krośnie stanowisko 1 i w Wielbarku, woj. elbląskie, [w:] A. Pawłowski (red.), *Badania archeologiczne w woj. elbląskim w latach 1980–83*, Malbork, 233–277.

ANGER, S. 1880 Das gemischte Gräberfeld auf dem Neustädter Felde bei Elbing, „*Zeitschrift für Ethnologie*” 12, 106–125.

BURSCHE, A. 1997 Roman coinage from Jakuszowice settlement in north Małopolska, „*Notae Numismaticae – Zapiski Numizmatyczne*” 2, 119–157.

BURSCHE, A. 1998 Subaerat Lucylli z osady w Izdebnie (Aneks), [w:] J. Kolendo, J. Andrzejowski, A. Bursche (red.), *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski, t. 1, Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum – Polska, Supplement 1*, Warszawa, 206.

BURSCHE, A. 2001 Denar Trajana z cmentarzyska Nur-Kolonia, pow. Ostrów Mazowiecka, [w:] J. Kolendo, A. Bursche (red.), *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski, t. 2, Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum – Polska, Supplement 2*, Warszawa, 165–166.

BURSCHE, A., OKULICZ-KOZARYN, J. 1999 Groby z monetami rzymskimi na cmentarzysku kultury wielbarskiej w Weklicach koło Elbląga, [w:] J. Andrzejowski (red.), *Comhlan. Studia z archeologii okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Europie Środkowej dedykowane Teresie Dąbrowskiej w 65. rocznicę urodzin*, Warszawa, 141–163.

CIOŁEK, R. 2001 Znaleziska monet rzymskich na tle osadnictwa Pomorza w okresie wpływów rzymskich i wędrówek ludów, „*Światowit*” 3(44)/B, 11–15.

CZARNECKA, K. 1987 Oblin, gm. Maciejowice, woj. siedleckie, „*Wiadomości Numizmatyczne*” 21, 102.

CZARNECKA, K. 2007 Oblin. Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur in Südmasowien, *Monumenta Archaeologia Barbarica* 13, Warszawa.

DYMOWSKI, A. 2016 Nummi, serrati, bigati et alii. Coins of the Roman Republic in East-Central Europe north of the Sudetes and the Carpathians, Warszawa.

<https://doi.org/10.31338/uw.9788323524786>

GRZYMKOWSKI, A. 1981 Miasto Mława i jego okolice w pradziejach, na tle ziemi zawkrzeńskiej, „*Mławska Kronika Archeologiczno-Numizmatyczna*” 3, 1–6.

GRZYMKOWSKI, A. 1985 Znaleziska monet rzymskich z północnego Mazowsza, „*Mławska Kronika Archeologiczno-Numizmatyczna*” 8, 1–3.

GRZYMKOWSKI, A. 1986 Znaleziska archeologiczne i numizmatyczne z północnego Mazowsza, „*Mławska Kronika Archeologiczno-Numizmatyczna*” 9–10, 7–26.

GRZYMKOWSKI, A. 1989 Przewodnik po Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej w Mławie, Mława.

GRZYMKOWSKI, A. 2006 Grobowiec „książęcy” ze Zgliczyna Pobodzego, gmina Biezuń, powiat żuromiński, [w:] W. Nowakowski, A. Szela (red.), *Pogranicze trzech światów. Kontakty kultur przeworskiej, wielbarskiej i bogaczewskiej w świetle materiałów z badań i poszukiwań archeologicznych. Księga dedykowana Jerzemu Okuliczowi-Kozarynowi w siedemdziesiątą piątą*

rocznicę urodzin „Światowit”. Supplement Series P: Prehistory and Middle Ages 14, Warszawa, 61–78.

GRZYMKOWSKI, A. 2007 Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej. Archeologia. Zbiory, badania i najciekawsze zabytki działu archeologicznego, Mława.

GRZYMKOWSKI, A. 2016 Czterdziestolecie oddziału Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego im. Prof. Stanisława Grzebskiego w Mławie, „Mławska Kronika Archeologiczno-Numizmatyczna” 8, 3–22.

HAHULA, K., BURSCHE, A. 2005 Roman coins from the princely burial at Białęcino (Balenthin) in Pomerania, [w:] P. Łuczkiwicz et alii (red.), Europa Barbarica. Ćwierć wieku archeologii w Masłomęczu, Monumenta Studia Gothica 4, Lublin, 141–148.

KACZANOWSKI, P. 1987 Drochlin. Ciałopalne cmentarzysko kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego 828 – Prace Archeologiczne 40, Kraków.

KOKOWSKI, A. 1993 Gródek nad Bugiem. Cmentarzysko grupy masłomęckiej, Lublin.

KUBIAK, S. 1979 Znaleźiska monet rzymskich z Mazowsza i Podlasia, Wrocław.

KUHARENKO, Ū.V. 1980 Mogil’nik Brest-Trišin, Moskva.

KUNISZ, A. 1985 Znaleźiska monet rzymskich z terenu Małopolski, Wrocław.

LIANA, T. 2005 Osada z młodszego okresu rzymskiego w Łęgonicach pow. grójecki, „Wiadomości Archeologiczne” 57, 241–295.

NATUNIEWICZ-SEKUŁA, M., OKULICZ-KOZARYN, J. 2011 Weklice. A Cemetery of Wielbark Culture on the Eastern Margin of Vistula Delta (Excavations 1984–2004), Monumenta Archaeologica Barbarica 17, Warszawa.

OKULICZ, Ł. 1973 Z badań sondażowych grodzisk mazowieckich, „Sprawozdania Archeologiczne” 25, 1970, 205–212.

OKULICZ, Ł., OKULICZ, J. 1971 Pradzieje Ziemi Zawkrzeńskiej, [w:] J. Antoniewicz (red.), Studia i materiały do dziejów Ziemi Zawkrzeńskiej, t. 1, Mława, 9–35.

ROMANOWSKI, A. 2008 Die Fundmünzen der Römischen Zeit in Polen. Rechtsufriges Masowien und Podlachien, Collection Moneta 84, Wetteren.

SCHUSTER, J. 2016 „Ubogi książę” z okazałego grobu ze Zgliczyna Pobodzego, [w:] A. Jarzec, W. Nowakowski, A. Szela (red.), Pogranicze trzech światów. Mazowsze u schyłku starożytności, „Światowit”. Supplement Series P: Prehistory and Middle Ages 17, Warszawa, 135–164.

SZELA, A. 2000 Denar rzymski ze wsi Lewaszówka, gm. Jastrzębia, pow. radomski, „Światowit” 2(43)/B, 1999, 253–257.

SZELA, A. 2004 Ratownicze badania wykopaliskowe na stanowisku 5 w Brudnicach powiat żuromiński, „Barbaricum” 7, 295–304.

SZELA, A. 2007 Nietypowy zespół grobowy z cmentarzyska kultury przeworskiej w Biejkowie, stan. 9, pow. Białołęki, [w:] L. Kaizer, M. Mączyńska, A. Andrzejewska (red.), Okres rzymski i wędrówek ludów w północnej Polsce i Materiały z konferencji „Cmentarzyska z okresu rzymskiego jako miejsca kultury”, Białe Błota, 17–19 maja 2000, Acta Universitatis Lodzianis – Folia Archaeologica 25, Łódź, 285–293.

SZELA, A. 2016 Historia poszukiwań archeologicznych w powiecie żuromińskim, [w:] A. Jarzec, W. Nowakowski, A. Szela (red.), Pogranicze trzech światów. Mazowsze u schyłku starożytności, Światowit, Supplement Series P: Prehistory and Middle Ages 17, Warszawa, 37–52.

ZIEMIŃSKA-ODOJOWA, W. 1999 Niedanowo. Ein Gräberfeld der Przeworsk- und Wielbark-Kultur in Nordmasowien, Monumenta Archaeologica Barbarica 7, Kraków.